

บทบาทของธนาคารพาณิชย์ต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ

การพิจารณาบทบาทของธนาคารพาณิชย์ที่มีต่อระบบเศรษฐกิจนั้น ในที่นี้จะแยกพิจารณาออกเป็น 2 ทางด้วยกันคือ

ทางแรก พิจารณาจากแหล่งที่มาของทุนดำเนินการของธนาคารพาณิชย์

ทางที่สอง พิจารณาจากทางด้านการใช้เงินทุนของธนาคารพาณิชย์

3.1 แหล่งที่มาของทุนดำเนินการของธนาคารพาณิชย์

ธุรกิจการธนาคารพาณิชย์ แม้จะเป็นการประกอบธุรกิจเพื่อแสวงหากำไรเหมือนบริษัทอื่น ๆ ก็ตาม แต่ธนาคารพาณิชย์ไม่เพียงแต่จะมีทุนดำเนินการจากผู้เป็นเจ้าของ และเจ้าหน้าที่เงินกู้ยืมตั้งธุรกิจอื่น ๆ เท่านั้น ธนาคารพาณิชย์ยังสามารถระดมเงินออมมาจากประชาชนเข้ามาเป็นเงินฝากไว้กับธนาคาร และธนาคารสามารถนำเงินฝากนั้นไปหมุนเวียนในการดำเนินงานให้เกิดผลประโยชน์ตอบแทนได้อย่างมากด้วย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งปริมาณเงินฝากดังกล่าวนับเป็นแหล่งของทุนดำเนินการที่ได้มามากกว่าแหล่งอื่น ๆ ซึ่งพอจะพิจารณาเปรียบเทียบได้จากตารางต่อไปนี้ ซึ่งจะแสดงทั้งเงินฝากเงินกู้ยืมของธนาคารพาณิชย์จากที่ต่าง ๆ และเงินทุนจดทะเบียน

จากตารางที่ 15 เป็นตารางเปรียบเทียบระหว่างเงินทุน เงินฝาก และเงินกู้ยืมของธนาคารพาณิชย์คิดเทียบยอดออกมาเป็นเปอร์เซ็นต์ของยอดรวม ก็จะได้เห็นว่านับตั้งแต่ปี 2508 - 2515 ทุนดำเนินการทั้งหมดนั้นได้มาจากทุนจดทะเบียนไม่ถึง 8% ประมาณ 80% กว่า ๆ จะได้จากเงินฝากประเภทต่าง ๆ ของธนาคาร ส่วนทางด้านการกู้ยืมก็ตกประมาณ 10% กว่าเท่านั้น

ตารางที่ 15

แสดงจำนวนเปรียบเทียบระหว่างเงินทุน เงินฝาก และเงินกู้ยืมของธนาคารพาณิชย์
(ล้านบาท)

ปี	เงินทุน	เงินฝาก	เงินกู้ยืม	รวม	อัตราส่วน เงินทุนต่อ ยอดรวม	อัตราส่วน เงินฝากต่อ ยอดรวม	อัตราส่วน เงินกู้ยืม ต่อยอดรวม
2508	1,413.8	13,722.3	2,833.8	17,969.9	7.87%	76.36%	15.77%
2509	1,626.8	17,528.1	3,059.8	22,214.7	7.32%	78.91%	13.77%
2510	1,931.8	20,589.2	2,875.8	25,396.8	7.61%	81.07%	11.32%
2511	2,239.1	24,140.6	2,982.3	29,362.0	7.63%	82.22%	10.15%
2512	2,610.6	27,666.0	3,296.7	33,573.3	7.78%	82.40%	9.82%
2513	3,093.5	31,884.8	4,003.4	38,981.7	7.94%	81.79%	10.27%
2514	3,632.5	37,758.6	4,642.8	46,033.9	7.89%	82.02%	10.09%
2515	4,118.7	47,745.9	4,910.5	56,775.1	7.25%	84.10%	8.65%

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่มาของเงินทุนของธนาคารพาณิชย์

(ล้านบาท)

ที่มาของเงิน	2508	2509	2510	2511	2512	2513	2514	2515
1 เงินกองทุน	1,413.8	1,626.8	1,931.8	2,239.1	2,610.6	3,093.5	3,632.5	4,118.7
2 เงินฝาก								
2.1 จ่ายคืนเมื่อทวงถาม								
2.1.1 ธนาคารในประเทศ	45.1	45.1	150.3	173.9	148.4	124.0	169.2	163.2
2.1.2 ภาครัฐบาล	623.6	540.5	575.3	625.7	624.7	672.5	572.9	942.0
2.1.3 เอกชน	4,365.9	4,878.2	5,326.4	5,997.9	6,229.8	6,619.0	7,334.8	8,477.4
2.1.4 อื่น ๆ	88.5	279.1	122.3	144.6	100.5	183.4	197.0	183.3
2.2 ออมทรัพย์								
2.2.1 ธนาคารในประเทศ	—	0.6	0.2	0.2	0.2	—	0.4	0.5
2.2.2 ภาครัฐบาล	33.0	109.9	147.0	183.1	185.3	208.3	241.8	198.5
2.2.3 เอกชน	1,343.3	1,875.9	2,045.4	2,301.2	2,606.0	2,723.7	2,956.3	3,838.6
2.2.4 อื่น ๆ	0.8	4.6	2.1	1.6	2.2	2.0	2.6	16.0
2.3 ประจำ								
2.3.1 ธนาคารในประเทศ	48.5	54.8	32.7	46.3	23.5	11.0	10.0	10.0
2.3.2 ภาครัฐบาล	442.4	535.7	794.8	954.6	1,034.2	1,151.7	1,223.7	1,439.7
2.3.3 เอกชน	6,406.8	8,825.5	10,979.4	13,241.4	16,099.8	19,489.9	24,172.4	31,378.9
2.3.4 อื่น ๆ	39.1	43.3	61.7	66.4	125.7	278.7	361.1	464.1

ตารางที่ 16 (ต่อ)
ที่มาของเงินทุนของธนาคารพาณิชย์

(ล้านบาท)

ที่มาของเงิน	2508	2509	2510	2511	2512	2513	2514	2515
3. เงินกู้ยืมจาก								
3.1 ธนาคารแห่งประเทศไทย	224.3	336.9	298.5	397.9	296.6	787.3	1,296.3	1,263.4
3.2 ธนาคารพาณิชย์ในประเทศ	108.6	92.5	13.5	45.9	58.4	7.7	62.7	160.9
3.3 ธนาคารต่างประเทศ	2,480.9	2,630.4	2,563.8	2,538.5	2,941.7	3,208.4	3,283.8	3,486.2
4. หนี้สินอื่น ๆ	950.2	1,168.2	1,533.2	1,867.0	2,070.4	2,360.1	2,789.8	3,294.8
5. เงินฝากซึ่งแยกจากบัญชีปกติ								
Other demand Liabilities	188.4	216.3	256.5	295.0	394.3	329.5	391.0	544.2
Marginal Deposits	96.9	99.5	95.1	108.7	91.4	91.3	125.5	88.8

ที่มา : รายงานเศรษฐกิจรายเดือน ธนาคารแห่งประเทศไทย

จะได้มีการแยกพิจารณาคุณค่าเงินการตั้งกล่าวออกตามแหล่งที่มาแต่ละประเภท
เปรียบเทียบเป็นรายปีเพื่อให้เห็นการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงทางค่านปริมาณ และขณะ
เดียวกันก็จะสามารถเป็นเครื่องชี้ถึงบทบาทที่มีต่อเศรษฐกิจได้ด้วย

ก) ทางกานทุนจดทะเบียน

ทางกานบัญชีทุนนั้น ทั่ว ๆ ไปแล้วธนาคารพาณิชย์ได้ทุนมาจากการ
จำหน่ายหุ้นเมื่อเริ่มจัดตั้งธนาคารขึ้นเป็นครั้งแรก หรือเมื่อธนาคารเพิ่มทุนก็ได้ทุนมาจาก
การจำหน่ายหุ้นเพิ่มในระยะหลัง และสำหรับธนาคารที่ดำเนินธุรกิจกวหนามาอย่างดีเป็น
ที่เชื่อถือของคนทั่วไปแล้ว ทุนที่ออกจำหน่ายภายหลังจะมีราคาสูงกว่ามูลค่าหุ้นที่แท้จริง
(Par Value)

นอกจากนี้ยังมีเงินสำรองหรือกำไรที่ยังไม่ได้จัดสรรนับเป็นผลได้จาก
ผลกำไรในงวดการดำเนินงานที่ผ่าน ๆ มาสะสมไว้ ซึ่งธนาคารพาณิชย์สามารถนำมาใช้
เป็นทุนดำเนินการได้อีกด้วย

ตารางที่ 17

แสดงปริมาณทุน และอัตราการเพิ่มขึ้น นับแต่ปี 2508 - 2515

(ล้านบาท)

ปี	เป็นกองทุน	อัตราเพิ่มขึ้น	ทุนชำระแล้ว	ทุนสำรองและกำไรที่ยังมิได้จัดสรร
2508	1,413.8		509.8	904.0
2509	1,626.8	15.07%	643.6	983.2
2510	1,931.8	18.75%	761.9	1,169.9
2511	2,239.1	15.91%	881.8	1,357.3
2512	2,610.6	16.59%	986.1	1,624.5
2513	3,093.5	18.50%	1,141.6	1,951.9
2514	3,632.5	17.42%	1,324.7	2,307.8
2515	4,118.7	13.38%	1,504.3	2,614.4

โดยปกตินอกจากธนาคารพาณิชย์จะต้องมีทุนชำระแล้วตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ นั้นก็ยังจะต้องดำรงทุนสำรองเพิ่มขึ้นในแต่ละปีไม่ต่ำกว่าร้อยละ 5 ของกำไรสุทธิ จนกว่าทุนสำรองนี้จะเท่ากับร้อยละ 10 ของจำนวนทุนจดทะเบียนของบริษัท โดยอาศัยตามความในมาตรา 1202 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทั้งนี้ในแต่ละปี ธนาคารพาณิชย์จึงต้องกักกำไรสุทธิเป็นทุนสำรองตามกฎหมายดังกล่าว และบางครั้งแม้ว่าทุนสำรองดังกล่าวจะเกินร้อยละ 10 ของจำนวนแล้วก็ตาม ธนาคารพาณิชย์ก็มักจะกักทุนสำรองไว้อีกเพื่อความมั่นคงของกิจการ โดยเฉพาะตัวเลขในตารางข้างต้น จะเห็นได้ว่าเงินกองทุนที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่จะเป็นผลมาจากการเพิ่มทุนของทุนสำรองและกำไรที่ยังมิได้จัดสรรนั่นเอง

พอจะสรุปได้ว่าส่วนประกอบของบัญชีเงินกองทุนของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยแบ่งออกเป็น

1. ทุนที่ชำระแล้ว (Paid up Capital)
2. ทุนสำรอง (Reserves)
 - 2.1 ตามกฎหมาย (Legal Reserve)
 - 2.2 สำรองอื่น ๆ (Others)
3. กำไรที่ยังมิได้จัดสรร (Undivided profit)
4. เงินทุนที่ได้รับจัดสรรจากสำนักงานใหญ่ (Funds allocated as Capital by Head Office)

ส่วนลักษณะทั่ว ๆ ไปของการดำรงเงินกองทุนสำหรับสาขาต่างประเทศนั้น ได้กำหนดเป็นกองทุนขั้นต่ำไว้จำนวนถึง 20 ล้านบาท และจะต้องดำรงไว้เป็นเงินฝากที่ธนาคารแห่งประเทศไทย หรือพันธบัตรที่ปราศจากภาระผูกพัน หรือหุ้นกู้ของบริษัทเงินทูลุคอุตสาหกรรมไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60 ของเงินกองทุนควย

พิจารณาลักษณะของการกระจายเงินทุนของธนาคารพาณิชย์

เพื่อให้เห็นผลต่อเศรษฐกิจและสังคมอย่างชัดเจน จึงสมควรพิจารณาถึงรายละเอียดในประเด็นที่ว่าทุนของธนาคารพาณิชย์ทั้งหมด หรือผู้เป็นเจ้าของธนาคารพาณิชย์นั้นได้แก่กลุ่มชนมากน้อยเพียงใด ทั้งนี้เพราะจะเป็นเครื่องพิจารณาว่าผลประโยชน์ที่ธนาคารพาณิชย์ได้รับจากการลงทุนเพียงเล็กน้อยและนำเงินของผู้อื่นมาดำเนินการนั้น ในที่สุดจะไปตกแก่ผู้ใดบ้าง จึงจะได้นำรายชื่อผู้ถือหุ้นรายใหญ่ ๆ ของธนาคารพาณิชย์ไทยเท่าที่เป็นอยู่ (2515) มาแสดง เพื่อช่วยในการวิเคราะห์การกระจายความเป็นเจ้าของในธุรกิจประเภทนี้

ตารางที่ 18

ผู้ถือหุ้นรายใหญ่ในธนาคารพาณิชย์

ธนาคาร	รายชื่อผู้ถือหุ้น
ธนาคารกรุงเทพ จำกัด	1) กระทรวงการคลัง 2) ชิน โสภณพานิช และครอบครัว 3) ประภาส จารุเสถียร และครอบครัว 4) ประมุข สุวรรณศิลป์ และครอบครัว
ธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ จำกัด	1) ตระกูลพินิจชนคดี
ธนาคารกรุงไทย จำกัด	1) กระทรวงการคลัง 2) สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ 3) บริษัทชาวไทย
ธนาคารกสิกรไทย จำกัด	1) ทรูกลลำพำ

ธนาคาร	รายชื่อผู้ถือหุ้น
ธนาคารทหารไทย จำกัด	<ol style="list-style-type: none"> 1) กองทัพบก 2) กองทัพอากาศ 3) กองทัพเรือ 4) องค์การทหารผ่านศึก
ธนาคารไทยทุน จำกัด	<ol style="list-style-type: none"> 1) บริษัทไทยประกันภัย จำกัด 2) ตระกูลชีวคอสวน 3) ตระกูลทวีสิน 4) บริษัท รัตนมาลา จำกัด
ธนาคารไทยพัฒนา จำกัด	<ol style="list-style-type: none"> 1) ธนาคารกรุงไทย จำกัด 2) ธนาคารกรุงเทพ จำกัด 3) ธนาคารศรีอยุธยา จำกัด 4) ธนาคารกสิกรไทย จำกัด 5) ตระกูลเตชะไพบูลย์ 6) ธนาคารนครหลวงไทย จำกัด 7) ธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ จำกัด 8) ธนาคารศรีนคร จำกัด
ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด	<ol style="list-style-type: none"> 1) สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ 2) กระทรวงการคลัง
ธนาคารนครหลวงไทย จำกัด	<ol style="list-style-type: none"> 1) นายชวน รัตนรักษ์ และครอบครัว 2) บริษัทธนกิจนครหลวง จำกัด 3) สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

ตารางที่ 18 (ต่อ)

ธนาคาร	รายชื่อผู้ถือหุ้น
ธนาคารศรีนคร จำกัด	1) ตระกูลเตชะไพบูลย์ 2) ตระกูลอ้อจ้อเหลียง
ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด	1) นายชวน รัตนรักษ์ และครอบครัว 2) ประภาส จารุเสถียร และครอบครัว 3) ประเสริฐ รุจิรวงศ์ และครอบครัว 4) ถวิล สุนทรสารทูล และครอบครัว
สหธนาคารกรุงเทพ จำกัด	1) ชำนาญ เพ็ญชาติ และครอบครัว 2) บรรเจิด ชลวิจารณ์ และครอบครัว 3) กระทรวงการคลัง 4) ถนนอม กิตติขจร 5) แสง เสนาณรงค์
ธนาคารแหลมทอง จำกัด	1) ทรกุลนนท์ทากิวัฒน์ 2) กระทรวงการคลัง
ธนาคารหวังหลี จำกัด	1) ทรกุลหวังหลี
ธนาคารเอเชียทรัสต์ จำกัด	1) วัลลภ คันทวานิชกุล และครอบครัว
ธนาคารแห่งเอเชียเพื่อการอุตสาหกรรม และพาณิชย์กรรม จำกัด	1) ทรกุลเอื้อชูเกียรติ 2) ทรกุลเตชะไพบูลย์

ที่มา : Business in Thailand (August 1972)

จากตารางที่ 18 เป็นการแสดงรายชื่อผู้ถือหุ้นของธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ ซึ่งในหนังสือ Business in Thailand ได้มีการรวบรวมไว้เมื่อเดือนสิงหาคม 2515 ซึ่งจะเห็นได้ว่าหุ้นของธนาคารพาณิชย์ดังกล่าวตกอยู่ในมือของผู้ถือหุ้นตระกูลใหญ่ ๆ ไม่กี่ตระกูลเท่านั้น นอกจากนี้ในระหว่างผู้ถือหุ้นของธนาคารพาณิชย์ด้วยกันเอง ก็ยังมีบางตระกูลมีความเกี่ยวข้องกัน เช่นมาแต่งงานกัน เป็นเชย เป็นสะใภ้กันอีกเป็นต้น

เมื่อเป็นเช่นนี้จะเห็นได้ว่า ในสภาพความเป็นจริงธุรกิจประเภทนี้ ค่อนข้างอยู่ในสภาพผูกขาดที่เคียว เพราะการที่กลุ่มคนเพียงกลุ่มน้อยที่มีผลประโยชน์ในธุรกิจมหาศาลเช่นนี้ เมื่อจะวางนโยบายในการบริหารธุรกิจแล้ว ก็เห็นจะต้องคำนึงถึงประโยชน์ของตนเองหรือพวกพ้องก่อนอื่น และเนื่องด้วยผู้ถือหุ้นหรือผู้ดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ ในธนาคารพาณิชย์ต่างก็มีฐานะมั่นคง มีธุรกิจการค้าประเภทอื่นประกอบอีกมาก จึงมีทางโน้มน้าวใจให้เกิดความไม่ยุติธรรมนักในการพิจารณากระจายเงินทุนไปยังแหล่งอื่น ๆ เพราะขณะเดียวกัน เขาก็ยังมีธุรกิจซึ่งต้องการทุนหมุนเวียนมาใช้ในกิจการ เช่นเดียวกัน ฉะนั้น การที่จะหวังให้ผลต่อเศรษฐกิจจะได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยจึงเป็นไปได้ยากนัก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข) ทางการเงินฝาก

การเงินฝากนั้นจะเห็นได้จากตารางที่ 15 และ 16 แล้วว่ามีปริมาณมากกว่าเงินทุนจากแหล่งอื่น นับเป็นการแสดงให้เห็นว่า ธนาคารพาณิชย์ได้ทำการระดมเงินออมจากประชาชนในแหล่งต่าง ๆ ทั้งรายใหญ่และรายย่อย ซึ่งโดยปกติจะกระจุกกระจายอยู่ทั่วประเทศ มารวมไว้เป็นจำนวนมาก เพื่อจะนำเงินจำนวนนี้ไปลงทุนหาผลประโยชน์ โดยการให้กู้ยืมแก่พ่อค้า อุตสาหกรรม เกษตรกร และประชาชนผู้ประกอบการอื่น ๆ และหากไม่มีธนาคารพาณิชย์เข้ามาเป็นผู้ดำเนินการที่นี้แล้ว เงินก็จะกระจุกกระจายอยู่ทั่วไปโดยไม่เกิดผลประโยชน์นอกเงยแก่ผู้เป็นเจ้าของ และที่สำคัญก็คือ จะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของประเทศชาติแต่ประการใดเลย

เงินฝากที่ระบบธนาคารพาณิชย์ระดมได้ทุกประเภทมียอดทั้งสิ้นเมื่อสิ้นเดือนธันวาคม พ.ศ. 2515 เป็นจำนวนถึง 48,405.5 ล้านบาท ประกอบด้วยเงินฝากเผื่อเรียก 11,038.5 ล้านบาท เงินฝากออมทรัพย์ 4,054.2 ล้านบาท และเงินฝากประจำอีกจำนวน 33,312.8 ล้านบาท ถ้านำมาเปรียบเทียบกับเมื่อระยะ 10 ปีที่แล้ว คือเมื่อปี พ.ศ. 2505 ซึ่งอยู่ในช่วงที่ประเทศไทยเริ่มต้นดำเนินการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ก็จะได้เห็นว่ายอดเงินฝากดังกล่าวได้เพิ่มมากขึ้นถึงประมาณ 6 เท่าตัว (ตามตารางที่ 19)

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 19
เงินฝากของธนาคารพาณิชย์

สิ้นสุดปี	เงินฝากเผื่อเรียก	เงินฝากออมทรัพย์	เงินฝากประจำ	อื่น ๆ	รวม
2508	5,123.0	1,377.1	6,936.8	285.3	13,722.3
2509	5,742.9	2,010.1	9,459.3	315.8	17,528.1
2510	6,174.3	2,194.7	11,868.6	315.6	20,589.2
2511	6,942.1	2,486.7	14,308.7	403.7	24,140.6
2512	7,103.4	2,793.7	17,283.2	485.7	27,666.0
2513	7,598.8	2,934.0	20,931.3	420.7	31,884.8
2514	8,272.3	3,201.0	25,770.8	516.5	37,758.6
2515	9,765.9	4,054.2	33,292.8	633.0	47,745.9
2516	11,725.4	5,056.3	40,710.5	350.2	58,372.4

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

- 1) ไม่รวมเงินฝากระหว่างธนาคาร
- 2) อื่น ๆ คือยอดรวมของ Certified Cheques, Cashiers' Cheques, Marginal deposits

เมื่อพิจารณาตัวเลขตามตารางที่ 19 ว่า ยอดเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ เพิ่มขึ้นจาก 13,722.3 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2508 มาเป็นจำนวน 58,372.4 ล้านบาท ในปี 2516 นั้นพอจะวิเคราะห์ห้ออกได้ว่าเกิดจากสาเหตุต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ

ก) ความไว้วางใจในระบบการธนาคาร เมื่อประชาชนได้รับการศึกษามากขึ้นทำให้มีประสบการณ์ และกว้างขวางมากขึ้น กับทั้งได้รับทราบจากประวัติการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์มาเป็นเวลานานพอสมควร ประกอบกับธุรกิจด้านการค้าและการส่งเงินได้ขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ทำให้ประชาชนหันมาให้ความสนใจและใช้บริการของระบบธนาคารพาณิชย์ ไม่ว่าจะหมู่ชนอาชีพใด เช่น พ่อค้า นักธุรกิจ หรือประชาชนทั่วไป ความมั่นคงของระบบธนาคารพาณิชย์ที่มีเพิ่มขึ้นตามลำดับนี้จะเห็นได้จากสาขาที่เพิ่มขึ้น จำนวนสินทรัพย์ และเงินฝากที่ขยายตัวตลอดเวลารวมทั้งปริมาณการให้กู้ยืมและซื้อลดจากตัวเลขในตารางที่ 16 ที่ผ่านมาแล้ว

ตารางที่ 20

เปรียบเทียบยอดสินทรัพย์ เงินฝาก การให้กู้ยืมและซื้อลด จำนวนธนาคาร และสาขาของธนาคารพาณิชย์ในระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา

รายการ	2505	2515	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)
สินทรัพย์	11,030.2	60,069.2	444.6
เงินฝาก	8,131.2	47,745.9	487.2
การให้กู้ยืมและซื้อลด	7,530.1	35,652.6	373.5
จำนวนธนาคาร	28	29	3.6
จำนวนสาขา	397	731	84.1

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

จะเห็นได้ว่าทั้งทางด้านสินทรัพย์ และเงินฝากที่เพิ่มขึ้นเกือบ 5 เท่าตัว โดยเฉพาะทางด้านเงินฝากนั้นพอจะแยกรายละเอียดให้เห็นปริมาณที่ค่อย ๆ เพิ่มขึ้นอีกได้ดังตารางที่ 21

ตารางที่ 21

แสดงอัตราการเพิ่มของเงินฝากประเภทต่าง ๆ ของธนาคารพาณิชย์
(ล้านบาท)

ปี	เงินฝากประจำและ ออมทรัพย์	อัตราเพิ่ม	เงินฝากจ่ายคืน เมื่อทวงถาม	อัตราเพิ่ม
2507	9,011.9		3,672.0	
2508	9,911.8	10.0%	4,792.3	30.50%
2509	13,430.8	35.5%	5,285.6	10.29%
2510	16,332.3	21.6%	5,882.4	11.29%
2511	19,308.8	18.2%	6,644.7	12.96%
2512	22,866.1	18.5%	7,039.1	5.94%
2513	26,722.8	16.8%	7,584.0	7.74%
2514	32,249.1	20.7%	8,392.7	10.66%
3515	41,649.1	29.1%	9,553.9	13.84%

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

จากตารางที่ 21 อัตราการเพิ่มขึ้นของเงินฝากประจำและออมทรัพย์นั้นพอจะวิเคราะห์ได้ว่าเกิดจากรายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้น หรือประชาชนที่แต่เดิมเคยเก็บเงินไว้กับตัวเองเฉย ๆ กลับหันมาให้ความสนใจที่จะนำเงินนั้นมาฝากไว้กับธนาคารพาณิชย์ได้ ส่วนเงินฝากประเภทจ่ายคืนเมื่อทวงถามที่มีปริมาณเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับนั้น อาจเป็นเพราะประชาชนนิยมใช้เช็คเพิ่มขึ้น เพื่อความสะดวกต่าง ๆ โดยเฉพาะในค่านธุรกิจการค้า และแม้ว่าจะยังไม่แพร่หลายเท่าประเทศที่มีตลาดการเงินพัฒนาแล้วก็ตาม แต่มีหลายวงการด้วยกันที่นิยมและยอมรับการใช้เช็คในการซื้อขายหรือชำระหนี้ให้แก้กันแทนเงินสด อย่างไรก็ตามเงินฝากจ่ายคืนเมื่อทวงถามนั้นเพิ่มขึ้นในอัตราไม่คงที่ มีบางช่วงที่เพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย ซึ่งทั้งหมดนี้มีส่วนขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจในแต่ละปีด้วย

ข) การชักจูงใจของธนาคารพาณิชย์เอง โดยที่ธนาคารพาณิชย์พยายามศึกษาถึงความต้องการและความจำเป็นในการให้บริการต่าง ๆ ของประชาชน ซึ่งธนาคารพาณิชย์สามารถให้ได้ เช่นในด้านการให้คอกผลแก่เงินในมือของประชาชน โดยที่มีความเสี่ยงน้อยหรือไม่มีความเสี่ยงเลย ธนาคารพาณิชย์จึงพยายามดึงเงินเหลือใช้เหล่านี้เข้ามาไว้ที่ธนาคาร โดยการเสนออัตราดอกเบี้ยเงินฝากตามระยะเวลาต่าง ๆ กัน เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกและสนองความต้องการของประชาชนทุกระดับ สำหรับบริการอื่น ๆ ที่ธนาคารพาณิชย์สามารถให้กับประชาชนได้นั้น ธนาคารก็คิดหาวิธีที่จะจัดให้ทั่วถึง และมีรูปแบบแปลก ๆ แตกต่างกันไป เช่นการฝากเงินเพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ยกตัวอย่างเช่น การฝากเงินประเภทสินทรัพย์ หรือฝากเงินเพื่อการเคหะ การฝากเงินเพื่อเป็นทุนการศึกษา เป็นต้น ส่วนบริการอื่น ๆ เช่น การรับแลกเงิน โอนเงินเพื่อการเดินทาง แม้แต่การให้บริการรับฝากของต่าง ๆ หรือบริการด้านการให้คำปรึกษาแนะนำที่มีค่าเงินอยู่นั้น ก็เท่ากับเป็นการจูงใจให้ประชาชนหันมาฝากเงินกับธนาคารพาณิชย์มากขึ้น และขณะเดียวกันก็หันมาใช้บริการของธนาคารพาณิชย์เพิ่มด้วย

ค) การอำนวยความสะดวกที่ธนาคารพาณิชย์สามารถจัดให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นต่าง ๆ ความหมายประการนี้ก็คือ ได้มีการเปิดสำนักงานสาขาของธนาคารพาณิชย์เพิ่มขึ้น ซึ่งเท่ากับเป็นการเพิ่มโอกาสของธนาคารพาณิชย์ในอันที่จะระดมเงินในมือของประชาชนตามที่ต่าง ๆ เข้ามาไว้ ณ แหล่งเดียวกัน แล้วสามารถนำไปหาผลประโยชน์ได้ ซึ่งดีกว่าจะปล่อยทิ้งไว้เฉย ๆ และในขณะเดียวกันประชาชนผู้ฝากเงินเองก็ได้รับความพอใจด้วยคือ จะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนในรูปดอกเบี้ยรับนั่นเอง

ง) ปัจจัยทางกานกฎหมาย เนื่องจากธนาคารแห่งประเทศไทย ตามความเห็นชอบของกระทรวงการคลัง ต้องเข้ามาควบคุมการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ ในด้านต่าง ๆ อย่างรัดกุมตามกฎหมาย ซึ่งตราออกเป็นพระราชบัญญัติ โดยเฉพาะตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 และอาศัยประกาศกระทรวงการคลัง ประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย และกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ซึ่งเท่ากับเป็นเครื่องควบคุมธนาคารพาณิชย์ได้อย่างใกล้ชิดขึ้น ทำให้ผู้ใช้บริการของธนาคารพาณิชย์มีความรู้สึกปลอดภัยมากกว่าที่จะ

นำเงินไปหาผลประโยชน์ในทางที่เสี่ยงกว่านี้ จึงนับเป็นปัจจัยอีกอันหนึ่งที่มีอิทธิพลให้เงินฝากจากที่ต่าง ๆ ถูกระดมเข้ามาไว้ที่ธนาคารพาณิชย์ ในปริมาณที่มากขึ้นเป็นลำดับ จนทำให้จุดนี้ของธนาคารพาณิชย์เองเป็นที่สนใจของนักลงทุนต่าง ๆ ซึ่งพยายามจะเปิดธุรกิจและดำเนินการระดมทุนจากประชาชนบ้าง โดยเสนออัตราดอกเบี้ยในระดับที่สูงกว่าธนาคารพาณิชย์ เช่น บริษัทการเงินต่าง ๆ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม ธนาคารแห่งประเทศไทยก็ได้หันมาให้ความสนใจ และเข้าควบคุมกิจการประเภทนี้ด้วยแล้ว เพราะถือว่าเป็นธุรกิจที่มีสภาพแข่งขันกับธนาคารพาณิชย์มาก

จากสาเหตุต่าง ๆ ดังกล่าวมาข้างต้น ที่ทำให้ธนาคารพาณิชย์มีการขยายตัว และเพิ่มกำลังการผลิตได้อย่างมาก ดังที่เห็นอยู่ในปัจจุบันนี้ แต่อย่างไรก็ตาม ความหมายของคำว่า ธนาคารพาณิชย์นั้นถ้าจะแสดงให้เห็นถึงบทบาทที่แท้จริงแล้ว ธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทยจะมีบทบาทมากกว่าธนาคารพาณิชย์ของต่างประเทศ และในที่นี้เพื่อให้เห็นเด่นชัดยิ่งขึ้น จึงได้แสดงยอดสินทรัพย์ของธนาคารพาณิชย์ไทยเปรียบเทียบกับสินทรัพย์รวมของธนาคารพาณิชย์ทั้งสิ้นว่าเป็นอัตราส่วนมากน้อยเพียงไร

ตารางที่ 22 แสดงถึงอัตราส่วนเงินฝากของธนาคารไทยต่อเงินฝากรวมของธนาคารพาณิชย์ทั้งหมด เมื่อเป็นดังนี้จึงไม่ต้องเป็นที่สงสัยเลยว่า บทบาททั้งทางด้านการระดมเงินออมและการกระจายเงินเครดิตของธนาคารพาณิชย์ไทยจึงมีมากกว่าสาขาของธนาคารต่างประเทศ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 22

อัตราส่วนเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ไทยต่อเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ทั้งหมด

ปี	อัตราส่วนเงินฝาก
2508	88.02%
2509	84.49%
2510	89.31%
2511	90.01%
2512	90.42%
2513	91.46%
2514	92.26%
2515	93.04%

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นอกจากการแยกประเภทเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ออกตามระยะเวลาที่ฝากซึ่งมีทั้งเงินฝากประเภทจ่ายคืนเมื่อทวงถาม เงินฝากเผื่อเรียก และเงินฝากประจำแล้ว ยังจะพอแยกประเภทของเงินฝากออกได้เป็นตามประเภทของผู้ฝากอีก ซึ่งในตารางที่แสดงข้างล่างนี้ชี้ให้เห็นว่า เอกชนในประเทศนั้นเป็นผู้มีจำนวนเงินฝากสูงสุดโดยตลอด

ตารางที่ 23
เงินฝากทั้งสิ้นแยกตามประเภทของผู้ฝาก

(ล้านบาท)

สิ้นปี	เอกชน	รัฐบาล	ธนาคารอื่น ๆ	ผู้ที่ไม่ได้พำนักในประเทศ
2508	12,115.9	1,099.0	93.6	128.3
2509	15,599.6	1,185.2	100.4	327.0
2510	18,351.2	1,517.1	183.2	186.2
2511	21,540.6	1,763.4	220.4	212.5
2512	24,935.6	1,844.2	172.1	228.4
2513	28,832.6	2,032.4	135.0	464.1
2514	34,463.5	2,038.5	179.5	560.7
2515	43,695.0	2,580.3	173.6	664.0

ที่มา : รายงานเศรษฐกิจรายเดือน ธนาคารแห่งประเทศไทย

นอกจากนี้เพื่อให้เห็นผลต่อเศรษฐกิจให้ชัดเจนยิ่งขึ้นก็สามารถแยกตัวเลขเงินฝากออกได้อีกว่าเป็นเงินฝากที่ได้รับมาจากส่วนกลาง (คือกรุงเทมหานคร) เท่าไร ระดมมาจากต่างจังหวัดเท่าไรบ้าง เพื่อจะได้ไว้ช่วยพิจารณาเมื่อถึงคราวที่เงินทุนจะกระจายออกไป ว่าได้สัดส่วนกับปริมาณเงินที่ระดมเข้ามาหรือไม่ ดังตัวเลขในตารางที่ 24 ในหัวข้อที่ 1 ได้แสดงยอดเงินฝากในเขตกรุงเทพมหานครต่อเงินฝากทั้งหมดว่าเป็นอัตราส่วนเท่าไรเทียบเป็นรายปี ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2508 - 2515 จะเห็นว่า ตัว

เลขในปี 2515 นั้น เป็นเงินฝากจากกรุงเทพมหานคร = 69.25% ต่างจังหวัด = 30.75% และแยกตามประเภทของเงินฝากเป็นเงินฝากเผื่อเรียก ออมทรัพย์ และประจำตามลำดับ ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงหัวข้อที่ 3 ในตารางที่ 24 เกี่ยวกันนี้จะเห็นว่าเงินให้กู้ยืมตกอยู่ในกรุงเทพมหานคร 81.94% และต่างจังหวัดเพียง 18.06% เท่านั้น ซึ่งเราจะเห็นความไม่สมดุล ดังจะพิจารณาละเอียดในตอนที่เกี่ยวข้องกับการกระจายเงินทุนต่อไป

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 24

KEY ECONOMIC RATIO : COMMERCIAL BANKS

พ.ศ.	2508	2509	2510	2511	2512	2513	2514	2515
	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
I) Deposits in Bangkok Metropolis								
over total Deposits	73.32	72.55	73.03	73.34	72.21	70.76	70.51	69.25
I.1 Demand Deposit in BKK MIP	79.33	81.67	83.09	83.14	83.26	81.88	83.48	81.64
I.2 Saving	50.43	52.53	49.33	51.73	51.02	47.98	47.35	48.32
I.3 Time	72.95	70.58	71.50	72.39	70.51	69.43	68.51	67.68
2) Thai Banks/ All Banks								
2.1 Deposits	88.02	88.49	89.31	90.01	90.42	91.46	92.26	93.04
2.2 Loans & Overdrafts	78.07	81.30	81.30	81.67	81.69	81.80	83.80	87.88
2.3 Bills	82.00	81.53	84.60	87.24	87.82	89.90	91.16	88.54
2.4 Investment	85.81	89.45	90.81	91.31	89.74	89.73	92.01	93.73
2.5 Advance & investment	80.41	83.17	84.16	85.03	84.47	84.81	87.10	89.69
3) Bank adv. in BKK/ Total bank advance	87.21	86.18	85.32	84.37	84.74	84.66	82.87	81.94
4) Loans overdrafts & Bills/ Deposit	93.13	85.99	83.82	83.23	84.39	88.42	83.59	74.67
Thai Bank	85.64	80.52	78.48	78.23	79.01	82.01	78.70	71.63
Foreign Banks	164.66	141.81	142.07	142.48	150.88	170.92	156.02	129.78
	ที่มา	ธนาคารแห่งประเทศไทย						

นอกจากนี้ยังมีเงินฝากที่ถูกแยกจากบัญชีปกติอีก 2 รายการ คือ

Other demand Liabilities ซึ่งได้แก่เช็คที่ธนาคารค้ำประกัน การจ่าย (Certified Cheques) หรือ draft โอนเงินระหว่างจังหวัด ทั้ง 2 ประเภทนี้ ธนาคารจะตอกกันออกจากบัญชีเงินฝากเพื่อเรียกปกติ เพื่อเตรียมพร้อมในการจ่ายตามที่ได้ไปค้ำประกันไว้

Maginal Deposits ได้แก่เงินมัดจำต่าง ๆ จากลูกค้าผู้รับบริการ จากธนาคาร เช่น ลูกคาเปิด Letter of Credit (L/c) แล้ววางมัดจำไว้ กับธนาคารจำนวนหนึ่ง และเงินจำนวนนี้ธนาคารจะตอกจ่ายคืนในภายหลัง จึงตอกกันออกจากบัญชีเงินฝากด้วย

อนึ่ง เกี่ยวกับคอกเบี้ยเงินฝากประเภทต่าง ๆ นั้น กฎหมายได้มีการกำหนด อัตราขั้นสูงสุดไว้ เพื่อเป็นการป้องกันความวุ่นวาย ถ้าจะปล่อยให้แต่ละธนาคารกำหนดกันเองทั้งนี้เพราะ ธนาคารในประเทศไทยมีขนาดที่แตกต่างกันอย่างมาก โดยเฉพาะเมื่อเทียบกันระหว่างธนาคารพาณิชย์ที่ใหญ่ที่สุดกับธนาคารพาณิชย์ที่เล็กที่สุด ซึ่งในกรณีเช่นนี้อาจมีการแย่งเงินฝากกันและธนาคารเล็กก็ต้องอยู่ภายใต้อิทธิพลของธนาคารใหญ่ไปเลย เช่นหากธนาคารใหญ่ต้องการระดมเงินฝาก อาจกำหนดอัตราคอกเบี้ยใน ระดับสูง ซึ่งธนาคารขนาดเล็กก็มีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดตามและในสถานการณ์เช่นนี้ก็อาจเกิดความปั่นป่วนในการดำเนินงานของธนาคารขนาดเล็กได้ ซึ่งเป็นผลมาจาก ต้นทุนการดำเนินงานสูงนั่นเอง และในที่สุดก็อาจจะกระทบกระเทือนถึงระบบธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบไปด้วย อัตราคอกเบี้ยที่ใช้อยู่ปัจจุบันนี้ถือเอาตามอัตรามาตรฐานตาม ประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งออกตามความในมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติ การธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ว่า

อัตราสูงสุดสำหรับคอกเบี้ยที่ธนาคารพาณิชย์พึงจ่าย สำหรับเงินฝากแต่ละประเภท ที่เป็นเงินบาท นอกจากเงินฝากระหว่างธนาคาร

- ก) เงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถาม รวมตลอดถึงเงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อสิ้นระยะเวลาไม่ถึง 3 เดือน ต้องไม่เกินร้อยละ 0.01 ต่อปี
- ข) เงินฝากออมทรัพย์ซึ่งไว้ออมฝาก ต้องไม่เกินร้อยละ 4.5 "
- ค) เงินฝากประจำ 3 เดือนไม่ถึง 6 เดือน ต้องไม่เกินร้อยละ 6.00 ต่อปี
- ง) เงินฝากประจำ 6 เดือน ไม่ถึง 12 เดือน ต้องไม่เกินร้อยละ 7.00 ต่อปี
- จ) เงินฝากประจำ 12 เดือนขึ้นไป ต้องไม่เกินร้อยละ 8.00 ต่อปี

อัตราดังกล่าวนี้เพียงจะมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2517 ดังนั้นตัวเลขต่าง ๆ ที่แสดงปริมาณเงินฝากทุกประเภทจึงไม่ได้เกี่ยวข้องกับอัตราใหม่นี้แต่ประการใด กระนั้นก็ตามว่าอัตราก่อนหน้านี้จะต่ำกว่านี้เล็กน้อยก็พอจะเห็นว่าเงินฝากประเภทประจำมีปริมาณมากกว่าเงินฝากประเภทอื่น และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นในอัตราที่มากกว่าแต่ก่อนนี้ แต่ผลประกาศฉบับนี้ออกใช้แล้ว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ค) ทางการเงินกู้ยืม

กองทุนค่าเงินการของธนาคารพาณิชย์ นอกจากจะมาจากเงินทุนของธนาคารพาณิชย์และเงินฝากแล้ว ธนาคารพาณิชย์เองก็จำเป็นต้องพึ่งเงินกู้จากแหล่งอื่น ๆ บาง ทั้งนี้เป็นเพราะ

ก) เนื่องจากธนาคารพาณิชย์สามารถขยายสินทรัพย์ได้มากกว่าการเพิ่มทุน และจากเงินฝากธนาคารพาณิชย์จึงมีการนำเงินทุนมาจากแหล่งอื่น โดยการกู้ยืมในอัตราดอกเบี้ยต่ำกว่า แล้วนำมาให้กู้ยืมต่อ โดยที่ผลต่างระหว่างดอกเบี้ยเงินกู้ยืมของธนาคาร กับดอกเบี้ยเงินที่ให้กับนั้นจะเป็นกำไรของธนาคารภายหลังหักค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ออกแล้ว การกู้ยืมในลักษณะนี้ เป็นการกู้ยืมทั้งจากธนาคารในประเทศและต่างประเทศ

การกู้ยืมจากต่างประเทศที่เห็นได้ชัด หนึ่งก็คือการกู้ยืมจากสหรัฐอเมริกา และยุโรป เพื่อให้กู้ยืมแก่พวคนำเข้าที่ต่องใช้เครดิตเป็นเงินตราต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ก็มีการกู้ยืมจากธนาคารพาณิชย์ในประเทศ และจากธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งโดยปกติก็ทำหน้าที่เป็นผู้ให้กู้ยืมแหล่งสุดท้ายแก่ธนาคารพาณิชย์อยู่แล้ว

ข) เพื่อแก้ปัญหาการขาดเงินอย่างปัจจุบันทันด่วน เช่นผู้ฝากรายใหญ่ออนเงินฝาก ทำให้ปริมาณเงินสดในมือหรือเงินสดสำรองลดลงจนไม่เกิดความคล่องตัวหรืออาจทำให้ขาดมือในขณะใดขณะหนึ่ง และในกรณีที่หักบัญชีระหว่างธนาคารแล้ว ปรากฏว่า บางธนาคารต้องหักลบเงินฝากออกมามาก และต้องโอนเงินสดสำรองที่ฝากไว้ในธนาคารกลางมาหักบัญชีอีกธนาคารหนึ่ง จนเป็นเหตุให้เงินสดสำรองตามกฎหมายต่ำเกินไป ในกรณีดังกล่าวนี้ธนาคารพาณิชย์จะกู้ยืมจากธนาคารอื่น ๆ เป็นระยะสั้น ประเภทเรียกคืนได้ทันที (Call Loan) หรือกู้ยืมจากธนาคารกลางในฐานะเป็นผู้ให้กู้ยืมแหล่งสุดท้าย (Lender of the last resort)

ส่วนหนี้สินอื่น ๆ ก็มีเช่น เจ้าหนี้เบ็คเต็ค คือไม่อาจจัดจำพวกได้บัญชีพักเจ้าหนี้ คือการออกจ่ายเงินในระยะสั้น เช่น เงินสดเกินบัญชีโดยไม่ทราบสาเหตุ ค่าใช้จ่ายค้างจ่ายหรือเงินสะสมของพนักงาน เป็นต้น

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การหาทุนดำเนินการโดยวิธีนี้นั้น ธนาคารพาณิชย์มีการกู้ยืมมาจากแหล่งต่าง ๆ หลายแห่ง ควบกัน เช่น จากธนาคารแห่งประเทศไทย จากธนาคารพาณิชย์ด้วยกันเอง หรือกู้ยืมจากต่างประเทศ ซึ่งในกรณีต่าง ๆ เหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นการกู้ยืมในระยะสั้นมาก เช่นในกรณีที่มีเงินสกลสำรองตามกฎหมายไม่เพียงพอในช่วงหนึ่งช่วงใด เป็นต้น นอกจากนี้ก็มีการกู้ยืมมาจากต่างประเทศ ซึ่งในกรณีหลัง นี้พบว่าธนาคารพาณิชย์ได้มีส่วนช่วยระบบเศรษฐกิจอย่างสำคัญยิ่ง เพราะเท่ากับธนาคารพาณิชย์เป็นผู้นำเงินจากต่างประเทศเข้ามาใช้จ่ายในประเทศไทย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โดยการพิจารณาตามตัวเลขในตารางที่ 25 นี้ จะเห็นได้ว่า ธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทยมีจำนวนเงินที่กู้ยืมจากธนาคารชาติเพิ่มจากจำนวน 218.5 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2508 มาเป็นจำนวน 1,116.7 ล้านบาทในปี 2515 เพิ่มขึ้นประมาณ 5 เท่าตัว แต่กู้ยืมจากธนาคารพาณิชย์ด้วยกันเองลดลงจาก 97.4 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2508 เป็นจำนวน 42.9 ล้านบาท ในปีพ.ศ. 2515 ส่วนการกู้ยืมจากต่างประเทศเพิ่มขึ้นจาก 1,849.6 ล้านบาทในปี 2508 เป็นจำนวน 2,792.7 ล้านบาท ในปี 2515 คือประมาณ 1.5 เท่าตัว อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาโดยจำนวนรวมกันแล้ว ปริมาณเงินกู้ยืมของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทยก็เพิ่มขึ้นจากจำนวน 2,164.5 ล้านบาท ในปี 2508 มาเป็นจำนวนทั้งสิ้น 3,952.3 ล้านบาท ในปี 2515 คือเพิ่มเกือบ 2 เท่าตัว

ส่วนสาขาของธนาคารพาณิชย์จากต่างประเทศที่เข้ามาดำเนินกิจการในประเทศไทยนั้นจะพิจารณาตัวเลขได้ดังนี้คือ ยอดกู้ยืมเงินจากธนาคารแห่งประเทศไทยเพิ่มจากจำนวน 25.8 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2508 เป็นจำนวน 146.7 ล้านบาท ในปีพ.ศ. 2505 เพิ่มประมาณ 5.5 เท่าตัว การกู้ยืมเงินจากธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยเพิ่มอย่างมากเกือบ 10 เท่าตัว คือเพิ่มขึ้นจาก 11.2 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2508 เป็นจำนวน 118.0 ล้านบาทในปี 2515 แต่หากเงินกู้ยืมจากต่างประเทศไม่ได้เพิ่มมากนัก คือมีจำนวนเท่ากับ 632.3 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2508 และปรากฏจำนวน 693.5 ล้านบาท ในปี 2515

อนึ่ง เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวมในแง่ที่ว่าธนาคารพาณิชย์ ในประเทศไทยทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทยหรือไม่ก็ตามมีส่วนนำเงินจากต่างประเทศเข้ามาเป็นจำนวนถึง 3,486.2 ล้านบาทในปี 2515 แล้วก็จะเห็นได้ว่า ธนาคารพาณิชย์มีบทบาททางการเงินและการค้าระหว่างประเทศไม่น้อยเลยทีเดียว

ง) หนี้สินอื่น ๆ

จากรายการหนี้สินอื่น ๆ ในตารางที่ 16 เป็นตัวเลขที่คำนวณได้จาก หนี้สินประเภทกองทุนเลี้ยงชีพของพนักงาน เงินมัดจำ หรือเงินที่ธนาคารเตรียมไว้เพื่อการชำระหนี้สินเป็นต้น

3.2 การใช้เงินทุนของธนาคารพาณิชย์

เมื่อธนาคารพาณิชย์สามารถระดมเงินออกมาจากประชาชนได้แล้ว ก็มีความจำเป็นอยู่เองที่จะต้องนำเงินทุนนี้ออกหาผลประโยชน์ให้คุ้มกับทุนที่เสียไป และต้องให้มีกำไรในระบอบที่พอใจด้วย ดังนั้นกิจกรรมที่สำคัญมากของธนาคารพาณิชย์อีกด้านหนึ่งนอกจากการระดมทุนก็คือการกระจายทุน และการกระจายทุนที่สำคัญก็ได้แก่การให้กู้ยืม ซึ่งมีทั้งการให้เบิกเงินบัญชี ช้อลคัตตัวเงิน และการลงทุนต่าง ๆ

อนึ่ง การประกอบธุรกิจของธนาคารพาณิชย์ดังกล่าวจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ ก็มีส่วนขึ้นอยู่กับ การกระจายทุนอย่างมาก ว่าดำเนินงานมีประสิทธิภาพเพียงไร ปริมาณการให้เครดิตเหมาะสมหรือไม่ และคุณภาพของเครดิตที่ปล่อยไปนั้นมีความเสี่ยงมากน้อยเพียงใดด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เนื่องจากการใช้เงินทุนของธนาคารพาณิชย์มีหลายด้านด้วยกันดังแสดงในตารางข้างต้นนี้ แต่ทางที่สำคัญก็คือทางที่จะก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ธนาคารพาณิชย์เอง ซึ่งได้แก่ การให้กู้ยืมและซื้อลดประเภทหนึ่ง และการลงทุนในหลักทรัพย์อีกประเภทหนึ่ง ส่วนรายการอื่น ๆ จะยังไม่นำมาวิเคราะห์ในที่นี้

ก) การลงทุนในหลักทรัพย์ หลักทรัพย์ส่วนใหญ่ ที่ธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยลงทุนกันมากที่สุดคือ หลักทรัพย์รัฐบาล (Government Securities) ซึ่งส่วนใหญ่ก็ได้แก่พันธบัตรรัฐบาล มีอายุไล่ถอนยาว จะได้แสดงตารางการกระจายการลงทุนออกตามประเภทต่าง ๆ เป็นอัตราส่วนดังนี้

ตารางที่ 27

แสดงการกระจายการลงทุนตามประเภทต่าง ๆ

(เปอร์เซ็นต์)

ปี	การลงทุน ทุนทั้งสิ้น	พันธบัตร รัฐบาล	ตัวเงิน คลัง	หุ้น IFCT*	หลักทรัพย์ อื่น ๆ
2508	100	85.48	7.19	0.58	6.75
2509	100	85.85	9.00	0.35	4.80
2510	100	84.94	10.07	0.45	4.54
2511	100	85.53	8.94	0.57	4.96
2512	100	86.22	8.09	0.77	4.92
2513	100	90.10	3.37	0.70	5.82
2514	100	86.76	7.97	0.92	4.35
2515	100	89.54	6.90	0.61	2.95

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

*

IFCT = บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

จากการางจะเห็นได้ว่าการลงทุนส่วนใหญ่ของธนาคารพาณิชย์นั้นจะมีปริมาณ 85 - 90% ที่ลงทุนในพันธบัตรรัฐบาล ซึ่งทั้งนี้ เป็นเพราะ

ประการแรก ตามระเบียบการเปิดสาขาของธนาคารพาณิชย์นั้น ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ที่จะได้รับพิจารณาเปิดสาขาได้ ต้องมีหลักทรัพย์รัฐบาลอยู่ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 15 ของยอดเงินฝาก จึงมีความจำเป็นอยู่เอง ที่จะต้องถือพันธบัตรรัฐบาลเพื่อเป็นทุนสำรองตามกฎหมาย และให้เพียงพอตามเงื่อนไขของการเปิดสาขารวมทั้ง เกือบปฏิบัติตามเงื่อนไขในการดำรงเงินสดสำรองต่อยอดเงินฝากไว้ว่าต้องไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๗ และสามารถถือหลักทรัพย์รัฐบาลไว้ได้ไม่เกินครึ่งหนึ่ง

ประการที่สอง เนื่องจากเป็นหลักทรัพย์ที่ปราศจากความเสี่ยง และได้รับอัตราผลตอบแทนสูงเป็นที่น่าพอใจกว่าหลักทรัพย์อื่น ๆ ควดย

นอกจากพันธบัตรรัฐบาลแล้ว ก็มีการลงทุนในหุ้นกู้ของบรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (IFCT) ก็นับเป็นหลักทรัพย์ที่มีความปลอดภัยเช่นเดียวกัน นอกจากนี้รัฐบาลยังเข้าค้ำประกันหลักทรัพย์นี้ด้วย

เมื่อเป็นเช่นนี้ การลงทุนส่วนใหญ่ของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยจึงเป็นการลงทุนในหลักทรัพย์ที่มีความปลอดภัยแทบทั้งสิ้น อย่างไรก็ตามการลงทุนในหลักทรัพย์ที่นอกเหนือจากความจำเป็นดังกล่าวมาแล้วนั้น หากธนาคารพาณิชย์จะลงทุนเพิ่มไปกว่านี้อีก ก็จะต้องพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ประกอบด้วย ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับการจัดสรรวิธีใช้เงินของธนาคารว่าจะเป็นการแบ่งให้กู้ยืมเท่าไร ลงทุนเท่าไร โดยต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของการใช้เงินด้วย เช่นแม้ว่าการลงทุนในหลักทรัพย์รัฐบาลจะให้ความปลอดภัยเต็มที่ แต่กระนั้นอัตราดอกเบี้ยก็ไม่สูงเท่ากับการให้กู้ยืม ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาระหว่างสมรรถภาพในการหากำไรกับความเสี่งต่อกิจการของธนาคาร

ข) การให้กู้ยืม เบิกเกินบัญชี และซื้อลด

ดังที่ไ้กล่าวแล้ววว่ารายการนี้มีความสำคัญต่อธนาคารและเศรษฐกิจของประเทศด้วย จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ธนาคารพาณิชย์จะต้องพิถีพิถันในค่านการพิจารณาปล่อยเครดิตไปแต่ละราย ทั้งนี้ขณะเดียวกันก็คงพยายามดำเนินงานให้ดีกว่าไร

ควย เพราะฉะนั้นหลักใหญ่ ๆ ที่จะต้องคำนึงถึงจึงมีดังต่อไปนี้ ก็

ก) ความเสี่ยงภัยของกิจการ ในการพิจารณาให้เครดิตนั้น ธนาคารจำเป็นต้องรักษาความปลอดภัยของเงินนั้น โดยให้มีความเสี่ยงน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งนี้ เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาเกี่ยวกับหนี้สูญ (Bad debt) ซึ่งมีผลกระทบต่อผู้ฝากเงินรวมทั้งระบบธนาคารทั้งระบบได้ ดังนั้นเพื่อให้มีความปลอดภัยในทางปฏิบัติ ธนาคารจึงต้องพิจารณาคำฐานะทางด้านการเงินทุนของตนเอง เช่น ถ้าเงินทุนเป็นเงินฝากระยะสั้น การให้กู้ยืมก็ควรใช้ไปในการกู้ยืมในช่วงเวลาสั้น ๆ เช่นกัน สำหรับด้านปริมาณการให้กู้ยืมก็ควรกระจายออกไปหลาย ๆ ทาง และไม่ให้เงินนั้นตกอยู่ในมือคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ เพราะจะเสี่ยงสำหรับธนาคารถ้าบุคคลหนึ่ง ๆ กู้เงินจำนวนมากเกินไปและหากมีความล้มเหลวในธุรกิจก็จะทำให้ธนาคารประสบปัญหาควย นั่นคือก่อนที่จะปล่อยเครดิตนั้น ธนาคารควรพิจารณาถึงหลักทรัพย์สินค้ำประกันในการกู้ยืม เพื่อป้องกันหนี้สูญ เพราะธนาคารจะยึดทรัพย์สินนั้นเป็นหลักประกันได้ หรือในกรณีบุคคลค้ำประกันก็ต้องให้มั่นใจในตัวบุคคลผู้ค้ำประกันเสียก่อน นอกจากนั้นก็ต้องพิจารณาถึงความสามารถในการดำเนินงาน สมรรถภาพในการชำระหนี้คืน ศึกษาผลงานทั้งในอดีตและปัจจุบัน และมีการสอบประวัติส่วนตัวควย ขณะเดียวกันปริมาณเงินทุนของผู้กู้ยืมก็พอจะใช้เป็นมาตรฐานในการวัดความมั่นคงของงานได้หรือแม้แต่สินทรัพย์และหนี้สินของผู้กู้ยืม เช่นเดียวกัน

2) สภาพคล่องของกิจการ² เนื่องจากธนาคารพาณิชย์ประกอบธุรกิจโดยการนำกองเงินของธนาคาร (Bank funds) มาหาผลประโยชน์ โดยการจัดบริการแก่มหาชนทั่วไป ดังนั้นที่ทราบแล้วว่า ที่มาของกองเงินนี้ได้มาจากเงินกองทุน (Capital Fund) ของธนาคารเอง ซึ่งมีเป็นส่วนน้อยไม่ถึง 10% กับเงินฝาก (Deposits) เป็นส่วนมากกว่า 80% ควยเหตุนี้จึงเป็นภาระหน้าที่ของธนาคารพาณิชย์ที่จะต้องรักษาความเชื่อมั่นศรัทธาของผู้ที่นำเงินมาฝากกับธนาคารให้มั่นคงสืบต่อไป เพราะยิ่งประชาชน

² สุภัทร สุคนธาภิรมย์ "การคำนวณสภาพคล่องของธนาคารพาณิชย์" วารสารธนาคารปีที่ 1 ฉบับที่ 4 กันยายน 2509

มีความเชื่อมั่นมากเท่าไร ธนาคารก็ยังมีโอกาสระดมเงินฝากมากมายนั่นเอง ซึ่งการขยายตัวของเงินฝากดังกล่าวก็เท่ากับเป็นการเพิ่มพูนกองเงินของธนาคาร อันจะช่วยให้ธนาคารสามารถชักกองเงินดังกล่าวไปลงทุนแสวงหาผลประโยชน์ได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งเท่ากับเป็นโอกาสที่ธนาคารจะหากำไรได้เพิ่มขึ้นอีกนั่นเอง

ภาระหน้าที่ของธนาคารพาณิชย์ในอันที่จะรักษาความเชื่อถือของผู้ฝากเงินก็โดยการดำรงตนให้อยู่ในฐานะพร้อมที่จะจ่ายเงินสดตามคำสั่ง (เช็ค) ของผู้ฝากเงินใดทุกครั้งที่มีการทวงถาม ซึ่งในสภาพนี้เองที่เรียกกันว่าสภาพคล่อง (Liquidity) หรือสรุปได้ว่าสภาพคล่อง " คือสมรรถวิสัยที่จะจ่ายเงินสดใดตามคำสั่งของผู้ฝากทุกครั้งที่มีการทวงถาม" ถ้าธนาคารอยู่ในสภาพพร้อมที่จะมีจ่ายเงินสดได้มาก ก็หมายความว่า ธนาคารมีสภาพคล่องตัวสูง แต่ถ้าวางอยู่ในสภาพที่จะจ่ายเงินสดได้น้อย ก็แปลว่าธนาคารมีสภาพคล่องต่ำ

ตามที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่า การรักษาสภาพคล่องที่ดีที่สุดก็คือการมีเงินสดในมือหรืออยู่ในสถานะที่ซึ่งสามารถนำมาใช้จ่ายตามคำสั่งของผู้ฝากเงินใดทันที ซึ่งเรียกว่าสินทรัพย์เงินสด (Cash Asset) แต่สินทรัพย์เงินสดที่มีอยู่นี้เป็นสินทรัพย์นอนนิ่ง (Idle Asset) คือเป็นสินทรัพย์ที่ไม่ก่อให้เกิดผลประโยชน์เป็นรายได้แก่ธนาคารแต่อย่างใด นั่นก็คือ การมีเงินสดอยู่ในมือหรือในสถานที่ซึ่งจะหยิบมาใช้จ่ายได้สะดวกเช่นนี้ จึงเท่ากับเป็นการสนับสนุนให้ธนาคารพาณิชย์มีสินทรัพย์ที่นอนนิ่งไม่ก่อให้เกิดประโยชน์เป็นรายได้แก่ธนาคารแต่ประการใดเลย

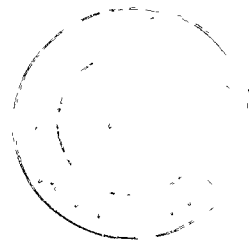
อย่างไรก็ตาม ดังที่กล่าวมาแล้วแต่ต้นว่า ธนาคารพาณิชย์ประกอบธุรกิจโดยการนำกองเงินของธนาคาร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นของประชาชนผู้ฝากเงินไปใช้ลงทุนแสวงหาผลประโยชน์ เพื่อก่อให้เกิดผลกำไรแก่ธนาคาร ดังนั้นยิ่งธนาคารได้ชักกองเงินไปลงทุนแสวงหาผลประโยชน์มากเพียงไร ธนาคารก็ย่อมมีโอกาสได้ผลตอบแทนเป็นกำไรมากยิ่งขึ้นเพียงนั้น หรือหากนำกองเงินไปหาผลประโยชน์น้อย ธนาคารก็จะได้กำไรน้อยไปด้วย หลักทรัพย์ที่ได้จากการชักกองเงินของธนาคารไปลงทุนแสวงหาผลประโยชน์นี้เรียกว่า

สินทรัพย์ก่อผลประโยชน์ (Earning Assets) ดังนั้นเมื่อพิจารณาในแง่การแสวงหาผลประโยชน์ของธนาคารแล้ว ธนาคารก็ควรจะได้ใช้กองเงินของธนาคารไปลงทุนแสวงหาผลประโยชน์ให้มาก ๆ เพื่อธนาคารจะได้มีกำไรมากด้วย

ตามที่กล่าวมานี้ ทำให้เห็นได้ว่าในงานธุรกิจของธนาคารนั้นเกิดมีความขัดแย้งขั้นพื้นฐาน (Fundamental Contradiction) กันอยู่เป็น 2 ฝ่ายคือ ความขัดแย้งระหว่างการรักษาความเชื่อถือของประชาชนผู้ฝากเงิน หรือการดำรงสภาพคล่องฝ่ายหนึ่ง กับ การลงทุนแสวงหาผลประโยชน์เพื่อผลกำไรของธนาคารอีกฝ่ายหนึ่ง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ความขัดแย้งระหว่างความจำเป็นที่ต้องมี "สินทรัพย์เงินสด" กับความจำเป็นที่ต้องมี "สินทรัพย์ก่อผลประโยชน์" ซึ่งต่างก็มีความจำเป็นต่องานธุรกิจของธนาคารด้วยกันทั้งนั้น จะให้ความสำคัญแก่ฝ่ายหนึ่งมากกว่าอีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้ จึงเป็นความขัดแย้งที่จะต้องดำรงอยู่ จะกำจัดเสียมิได้ นักการธนาคารที่ดีและมีความสามารถจึงต้องปรานีประนอมความขัดแย้งระหว่าง 2 ฝ่ายนี้ให้อยู่ในสภาพที่พอดี ๆ.

การที่จำเป็นต้องพิจารณาอย่างละเอียดลึกซึ้งถึงปริมาณการปล่อยเครดิตและคุณภาพเครดิตดังกล่าว ก็เพื่อให้กิจการของธนาคารพาณิชย์สามารถดำเนินไปได้ด้วยความมั่นคงและปลอดภัยอย่างที่สุด ทั้งนี้เพราะธนาคารเป็นสถาบันการเงินที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องอยู่กับผลประโยชน์ของประชาชนอย่างกว้างขวาง ความมั่นคงปลอดภัยในผลประโยชน์ของประชาชนจึงย่อมผูกพันอยู่กับความมั่นคงปลอดภัยของธนาคารด้วย และความมั่นคงและความปลอดภัยของแต่ละธนาคาร ย่อมหมายความว่าความปลอดภัยของระบบธนาคารทั้งหมด ซึ่งความมั่นคงปลอดภัยของระบบธนาคารทั้งหมดนี้ย่อมเป็นส่วนหนึ่งแห่งเสถียรภาพของเศรษฐกิจและการเงินของประเทศ เพราะฉะนั้นความมั่นคงปลอดภัยของแต่ละธนาคารพาณิชย์ จึงมีความหมายอย่างสำคัญต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ การเงินของประเทศด้วย และจุดเริ่มต้นแห่งความมั่นคงปลอดภัยของแต่ละธนาคารพาณิชย์อยู่ที่การดำรงสภาพคล่องนี้เอง จากตารางที่ 28 นี้แสดงอัตราส่วนของสินทรัพย์สภาพคล่องต่อเงินฝากรวม จะเห็นว่าธนาคารพาณิชย์รักษาสภาพคล่องมาก ซึ่งปรากฏอัตราเปอร์เซ็นต์อยู่ในช่วง 24 - 30%

ตารางที่ 28
สภาพคล่องของธนาคาร

ปี	เงินฝากรวม	สินทรัพย์สภาพคล่อง	
		จำนวนเงิน	% ต่อเงินฝาก
2508	13,722.3	3,400.1	24.78
2509	17,528.1	5,143.8	29.35
2510	20,589.2	5,976.7	29.03
2511	24,140.6	6,820.1	28.25
2512	27,666.0	7,728.6	27.94
2513	31,884.8	7,732.0	24.25
2514	37,758.6	11,228.2	29.71
2515	47,745.9	17,818.5	37.32
2516	58,372.4	17,880.3	30.63

ที่มา : รายงานเศรษฐกิจรายเดือน ธนาคารแห่งประเทศไทย

3) สมรรถภาพในการหากำไรของกิจการ (Profitability) เนื่อง

จากธนาคารพาณิชย์เป็นธุรกิจประเภทหนึ่ง จุดมุ่งหมายของธนาคารพาณิชย์จึงเหมือนกับธุรกิจอื่น ๆ คือมุ่งหากำไรให้ได้มาก ๆ ซึ่งกำไรของธนาคารจะมาจากดอกเบี้ยเงินกู้ยืมหรือเงินลงทุนหักด้วยดอกเบี้ยเงินฝากที่ธนาคารต้องจ่ายให้แก่ผู้ฝากเงิน รวมทั้งค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ด้วย โดยทั่วไปธนาคารจึงต้องการให้กู้ยืมในอัตราดอกเบี้ยสูง แต่อย่างไรก็ตาม มีความจำเป็นที่ต้องคำนึงถึงสภาพความเสี่ยง และสภาพคล่องของธนาคารอยู่เสมอ

การให้กู้ยืมนี้ แบ่งได้เป็น 3 ประเภทคือ

- 1) การให้กู้ยืมเงินหรือเงินกู้ (Loan) ในกรณีนี้ผู้กู้จะนำเงินสดไปทั้งจำนวนหรือจะฝากไว้ในบัญชีกระแสรายวันก็ได้ และถ้าฝากไว้ก็สามารถถอนได้ตามแบบบัญชีกระแสรายวันตามปกติ ถึงแม้จะยังไม่สั่งจ่ายเช็คไปก็ตาม ผู้กู้จะต้องเสียดอกเบี้ยเงินกู้เต็มตามจำนวนที่กู้เพราะถือว่าได้มีการกู้ไปทั้งจำนวนแล้ว
- 2) เงินเบิกเกินบัญชี (Overdrafts) เป็นการให้กู้ยืมโดยที่ผู้กู้มักจะเป็นผู้ที่เปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวันไว้กับธนาคารอยู่แล้ว โดยได้ทำสัญญาหรือขอลดลงกับธนาคารขอเบิกเงินเกินบัญชี จากธนาคารในวงเงินและเวลาที่กำหนดไว้ในสัญญา ผู้ขอเบิกเงินเกินบัญชีอาจนำเงินฝากเข้าบัญชีเพื่อลดค่างเงินลงและอาจถอนเงินออกไปอีกได้เมื่อต้องการใช้เงิน แต่ยอดหนี้คงค้างที่ปรากฏในบัญชีในขณะใดขณะหนึ่งต้องไม่เกินวงเงินที่กำหนดไว้ในสัญญา และจะถือว่าผู้กู้เป็นหนี้เฉพาะยอดที่เบิกไปจริงเท่านั้น

ลักษณะที่แตกต่างระหว่างการให้กู้ยืม 2 ลักษณะข้างต้นคือ กรณีเงินกู้ (Loan) นั้นผู้กู้ต้องเสียดอกเบี้ยเต็มตามจำนวนที่ขอกู้ไป ไม่ว่าจะใช้หรือไม่ แต่ในกรณีเบิกเงินเกินบัญชี ยอดเงินที่ไต่ไปแล้วจึงจะเสียดอกเบี้ย

- 3) ซื้อลดตั๋วเงิน (Bill discount) โดยมากเป็นตั๋วแลกเงินหรือตั๋วสัญญาใช้เงินระยะสั้นที่เกิดจากการค้าทั้งในประเทศและต่างประเทศ เท่าที่ทำอยู่ก็ได้แก่ตั๋วเงินเพื่อการส่งออก และในกรณีที่ธนาคารพาณิชย์จะรับซื้อลดก็จะต้องมีลายเซ็นของลูกค้าที่เชื่อ

ถือได้เท่ากับช่วย ปกติการซื้อขายตั๋วเงินคือการที่ธนาคารพาณิชย์รับซื้อตั๋วเงินชนิดต่าง ๆ ที่ลูกค้านำมาขายลให้แก่ธนาคาร โดยที่ตั๋วเงินนั้นยังไม่ถึงกำหนดชำระเงิน ซึ่งส่วนใหญ่สืบเนื่องมาจากลูกค้ามีความจำเป็นต้องใช้เงินสดก่อนที่ตัวนั้นจะถึงกำหนดในการชำระเงิน

ตารางที่ 29
การให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์

ปี	เงินให้กู้และเบิกเกินบัญชี	ซื้อลด	Trust Receipts	รวม
2508	8,378.1	2,390.1	883.9	11,652.9
2509	9,750.0	2,973.1	1,093.5	13,816.6
2510	11,822.6	3,523.3	1,337.8	16,683.7
2511	13,798.4	3,661.4	1,239.2	18,699.0
2512	16,497.8	4,175.2	1,311.8	21,984.8
2513	19,954.6	4,457.4	1,461.8	25,873.8
2514	22,876.7	5,556.7	1,420.0	29,853.4
2515	24,317.9	6,892.1	1,765.4	32,975.4

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ตัวเลขเฉลี่ยของสิ้นเดือนแต่ละเดือน

ตารางที่ 30
แสดงเปอร์เซ็นต์ของยอดเงินให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์

ปี	เงินให้กู้และเบิกเงินบัญชี	ข้อลด	Trust Receipt
2508	71.88	20.52	7.59
2509	70.57	21.52	7.92
2510	70.86	21.12	8.02
2511	73.79	19.58	6.63
2512	75.04	18.99	5.97
2513	77.12	17.23	5.65
2514	76.64	18.61	4.75
2515	73.75	20.90	5.35

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

การให้กู้ในประเภทที่ 1 และ 2 นั้นเนื่องจาก มีความแตกต่างกันในแง่ของการคำนวณดอกเบี้ยจ่าย ด้วยเหตุนี้ประชาชนจึงนิยมใช้วิธีเบิกเงินบัญชีมากกว่าการกู้ยืมโดยตรง ซึ่งจะแสดงให้เห็นอัตราส่วนเปรียบเทียบระหว่างปริมาณเงินกู้ยืมและเงินเบิกเงินบัญชีเป็นเปอร์เซ็นต์ เทียบกันระหว่างปี 2513 - 2515

ตารางที่ 31

แยกปริมาณเงินเบิกเกินบัญชีกับการให้กู้ยืม (เทียบเป็นเปอร์เซ็นต์)

ปี	การเบิกเกินบัญชี (ล้านบาท)	เปอร์เซ็นต์	การกู้ยืม (ล้านบาท)	เปอร์เซ็นต์	รวมทั้งสิ้น
2513	17,381.9	84.4	3,202.8	15.6	20,584.7(100)
2514	18,359.2	83.2	3,715.1	16.8	22,074.3(100)
2515	19,108.4	77.8	5,453.2	22.2	24,561.6(100)

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าตามตารางจะแสดงอัตราเปอร์เซ็นต์ของการเบิกเกินบัญชีเริ่มลดลง แต่โดยปริมาณรวมแล้วก็ยังมากกว่าการกู้ยืมอยู่นั้นเอง เป็นที่สังเกตว่า สาเหตุของการกู้ยืมที่เพิ่มขึ้นนั้นเนื่องด้วยในช่วงหลัง ธนาคารพาณิชย์มีการลงทุนหรือรับโครงการบ้านจัดสรรต่าง ๆ ให้มาสนองกับธนาคารมากขึ้น และในกรณีเช่นว่านี้ ก็มีความจำเป็นต้องใช้เงินกู้ในลักษณะกู้ยืมทั้งจำนวน จะเป็นแบบเบิกเกินบัญชีไม่ได้ เพราะส่วนใหญ่จะมีอายุเงินกู้นาน เช่น 7, 10, 15, 20 ปี เป็นต้น

ปริมาณการให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์และเบิกเกินบัญชี ซึ่งให้แก่งักการในสาขาเศรษฐกิจต่าง ๆ นั้นได้เพิ่มจำนวนมากจาก 10,577.3 ล้านบาท ในปี 2509 มาเป็นจำนวน 25,810.3 ล้านบาท เมื่อสิ้นเดือนธันวาคม 2515 ซึ่งเท่ากับเพิ่มขึ้นประมาณ 2.5 เท่าตัวในช่วงเวลา 7 ปี (ตามตารางที่ 8)

เพื่อให้เห็นรายละเอียดเกี่ยวกับการให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์ว่าจะมีผลต่อส่วนใดของภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ บาง ก็จะได้พิจารณาจากรายละเอียดจากตารางแสดงการให้กู้ยืมและเบิกเกินบัญชีแยกตามวัตถุประสงค์ เปรียบเทียบตั้งแต่ปี 2507 - 2515

ตารางที่ 32
การให้กู้ยืมและเบิกเงินบัญชีแยกตามวัตถุประสงค์

(ล้านบาท)

	2507	2508	2509	2510	2511	2512	2513	2514	2515
1. เกษตรกรรม	3.96	3.64	3.79	3.76	3.86	3.46	2.76	2.91	2.76
2. เหมืองแร่	0.90	1.76	1.86	1.27	1.26	1.42	1.35	1.69	1.47
3. อุตสาหกรรม	14.86	15.99	18.21	16.52	15.57	15.80	16.49	16.24	16.45
4. การก่อสร้าง	7.42	6.55	7.16	7.56	8.54	8.49	7.08	7.00	7.55
5. อสังหาริมทรัพย์	5.5	4.93	4.73	5.59	5.65	6.94	7.87	6.81	7.13
6. สินค้าเข้า	19.82	19.12	18.01	17.66	16.34	16.81	17.19	14.60	10.93
7. สินค้าออก	12.77	14.32	12.37	11.32	8.0	7.34	6.92	6.43	6.24
8. ขยายส่งและปลีก	14.0	13.42	15.46	17.06	18.73	20.12	20.71	21.08	22.73
9. สาธารณูปการ	2.69	1.63	1.36	1.31	1.26	1.38	1.44	1.93	1.45
10. สถาบันการเงิน	0.78	1.59	1.49	1.45	1.92	1.35	2.04	2.06	4.36
11. บริการ	4.34	4.78	5.24	5.50	6.66	6.56	6.70	7.95	7.85
12. อุตสาหกรรมบุคคล	10.57	9.79	9.86	9.98	12.16	10.27	9.41	9.22	11.04
13. อื่น ๆ	2.38	2.48	0.46	1.02	0.04	0.05	0.04	0.10	0.04
รวมทั้งสิ้น	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

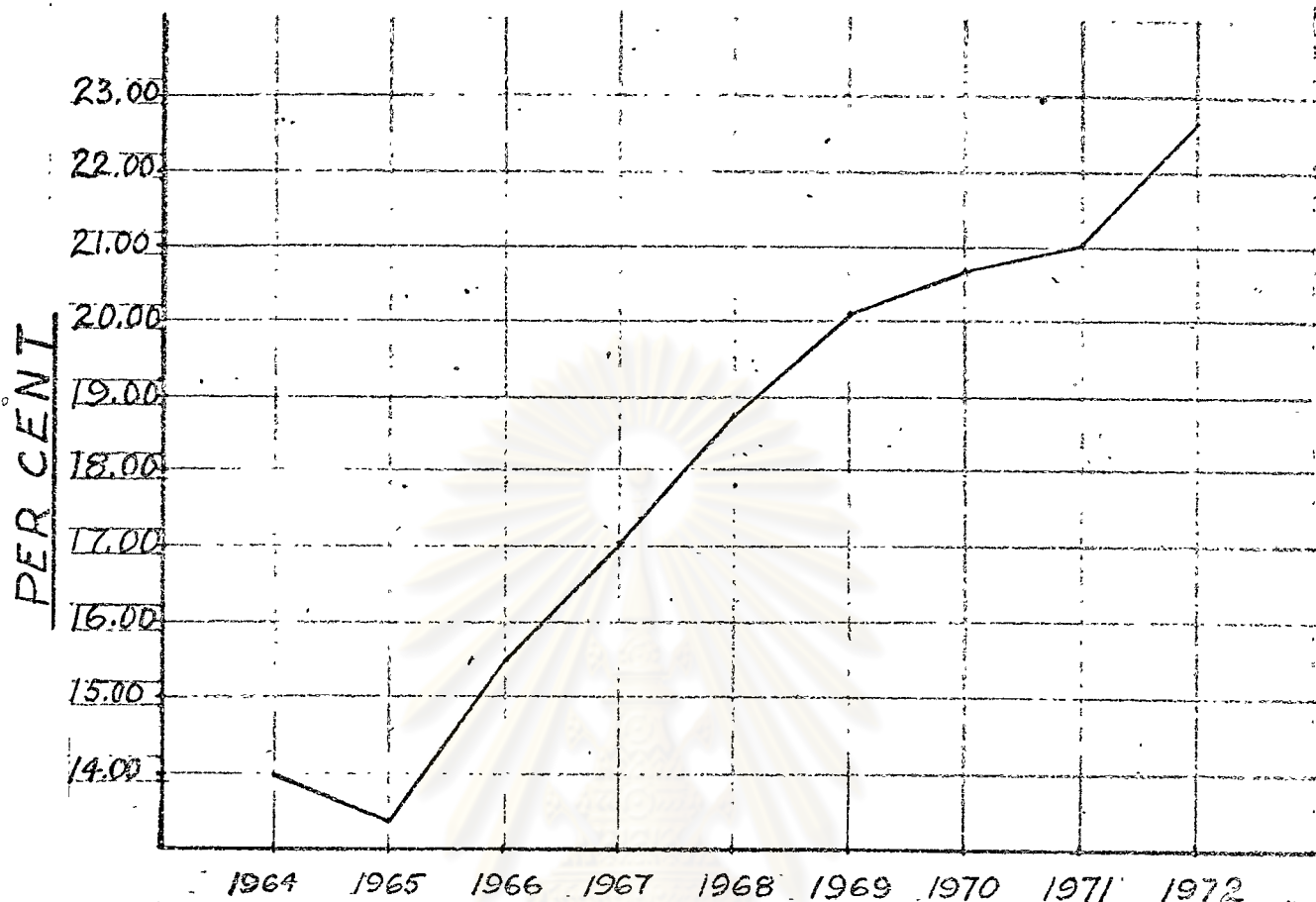
ที่มา : รายงานเศรษฐกิจและการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย

จากตารางที่ 32 จะสังเกตได้ว่า เงินที่ธนาคารพาณิชย์ปล่อยให้กู้รายการที่มีปริมาณมากที่สุดก็คือ การกู้เงินเพื่อการค้าส่งและค้าปลีก (รายการที่ 8) ในปี 2507 การกู้เงินเพื่อวัตถุประสงค์นี้มีเพียง 14.0% ของปริมาณเงินให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์ทั้งหมด แต่มาเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 22.73 ในปี 2515 ธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยซึ่งแต่เดิมมีจุดประสงค์และความมุ่งหมายปล่อยเงินกู้เพื่อส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศนั้น มาในคอนหลัง ๆ ก็มีแนวโน้มที่เปลี่ยนแปลงไป คือในปี 2507 รายการที่ 6 และ 7 คือรายการสินเชื่อเพื่อการสั่งเข้าและส่งออกรวมกันได้ 32.59% ของปริมาณเงินให้กู้ทั้งหมด แต่พอมาถึงปี 2515 กลับมีอัตราร้อยละ 11.17% (เมื่อรวมทั้ง 2 รายการเข้าด้วยกันแล้ว) และขณะเดียวกันรายการเพื่อการค้าส่งและค้าปลีกยังคงครองความเป็นอันดับ 1 มาโดยตลอด

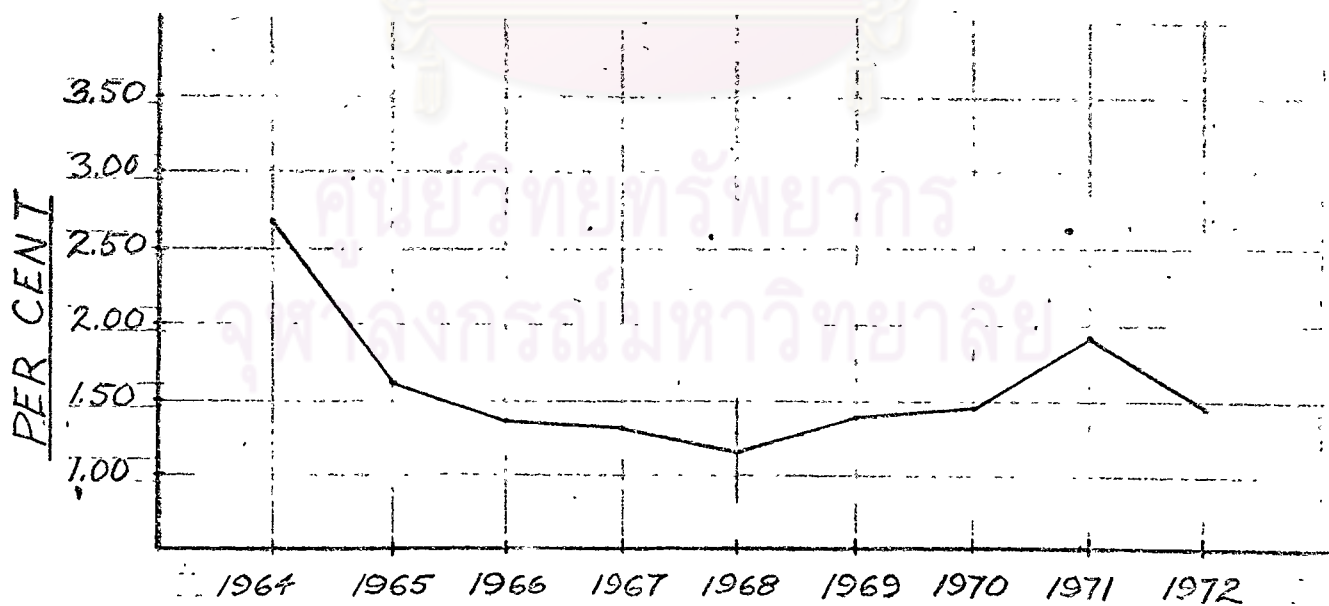
เมื่อพิจารณาทางด้านการอุตสาหกรรม เบอร์ เซ็นต์การให้กู้ยืมอยู่ในระดับ 15 - 18% หรือถ้าจะหันมาพิจารณาขอดีเงินให้กู้ยืมเพื่อการเกษตรกรรมนั้น แม้ว่ายอดรวมจะเพิ่มขึ้น แต่เมื่อคิดเทียบอัตราส่วนร้อยละ กลับมีแนวโน้มที่ลดลง ดังจะพิจารณาได้จาก

- GRAPH NO. I แสดง % เงินให้กู้ยืมเพื่อการค้าส่งและค้าปลีกซึ่งมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ
- GRAPH NO. II, III แสดง % เงินให้กู้ยืมเพื่อการสั่งสินค้าเข้าและการส่งสินค้าออกซึ่งมีแนวโน้มลดลงเรื่อย ๆ
- GRAPH NO. IV แสดง % เงินให้กู้ยืมเพื่อการเกษตรแสดงแนวโน้มลดลงเช่นกัน
- GRAPH NO. V แสดง % เงินให้กู้ยืมเพื่อการอุตสาหกรรมเริ่มลดลงมาบ้าง

NO I

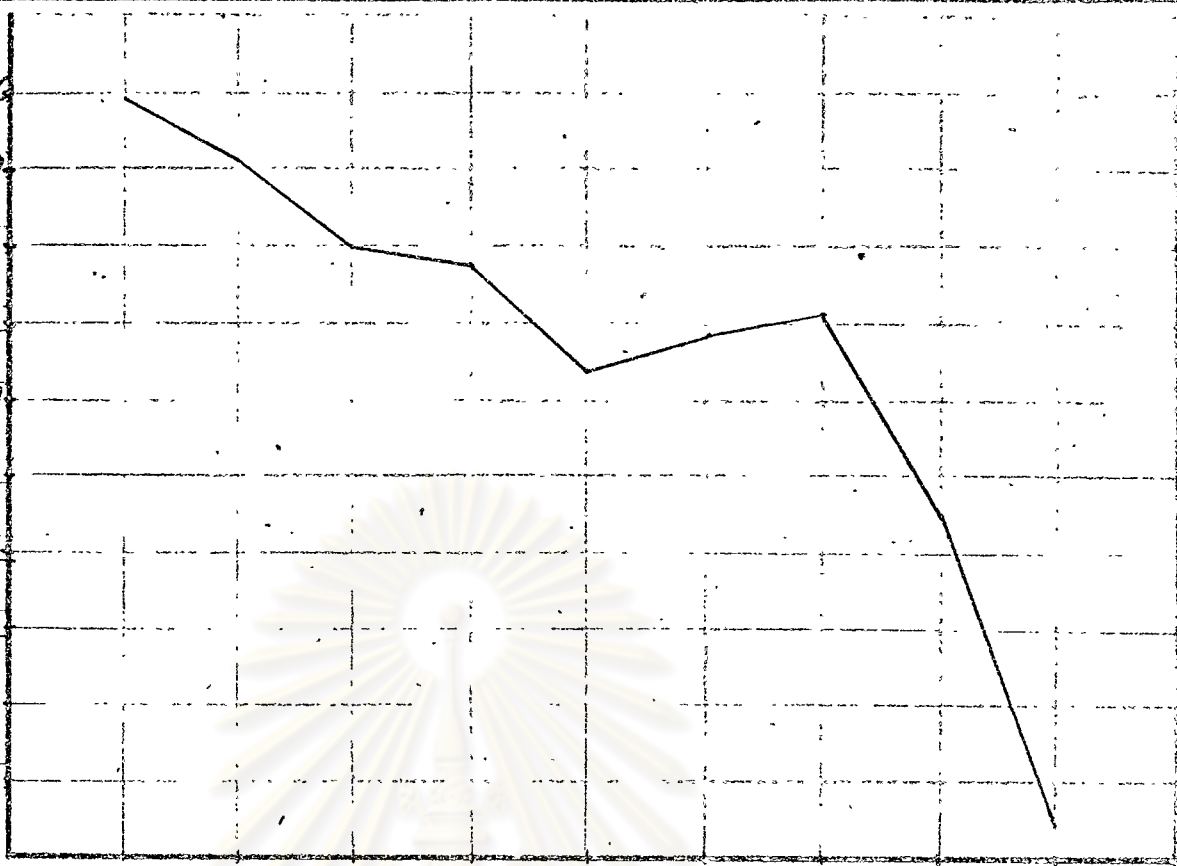
WHOLESALE & RETAIL TRADE

PUBLIC UTILITIES

PER CENT

20.00
19.00
18.00
17.00
16.00
15.00
14.00
13.00
12.00
11.00

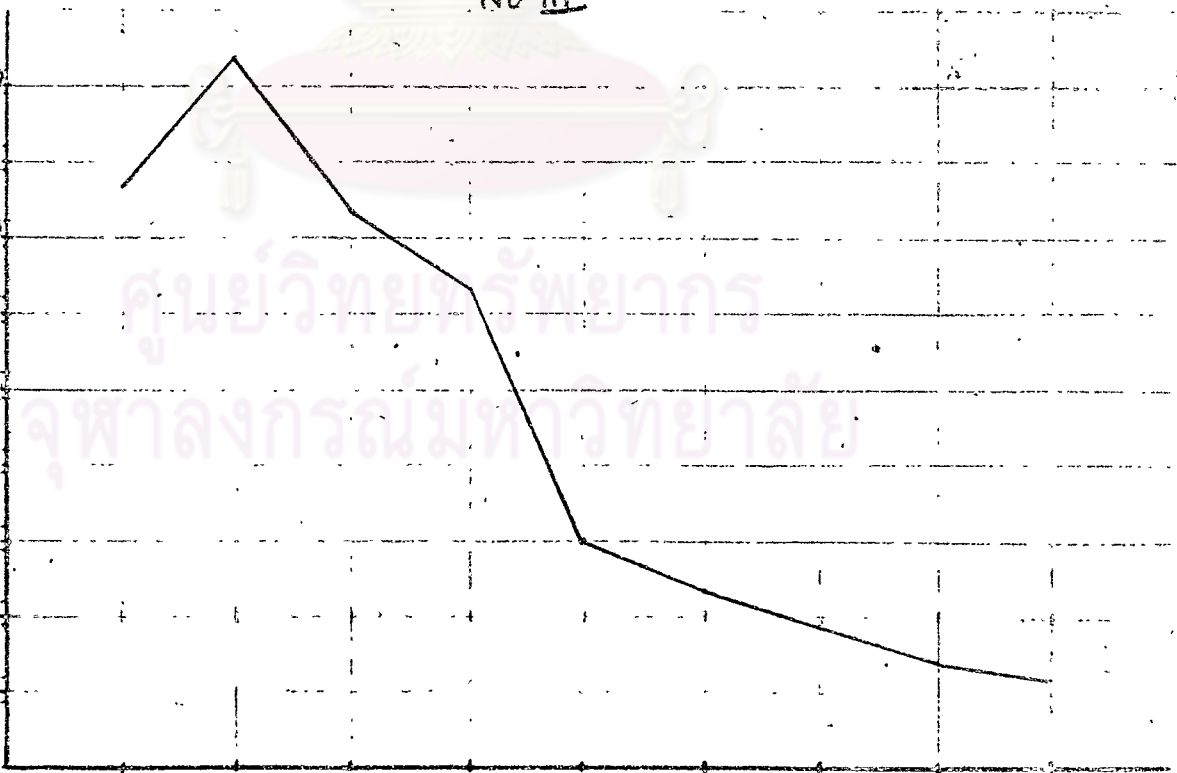
1964 1965 1966 1967 1968 1969 1970 1971 1972

IMPORTS

NO III

PER CENT

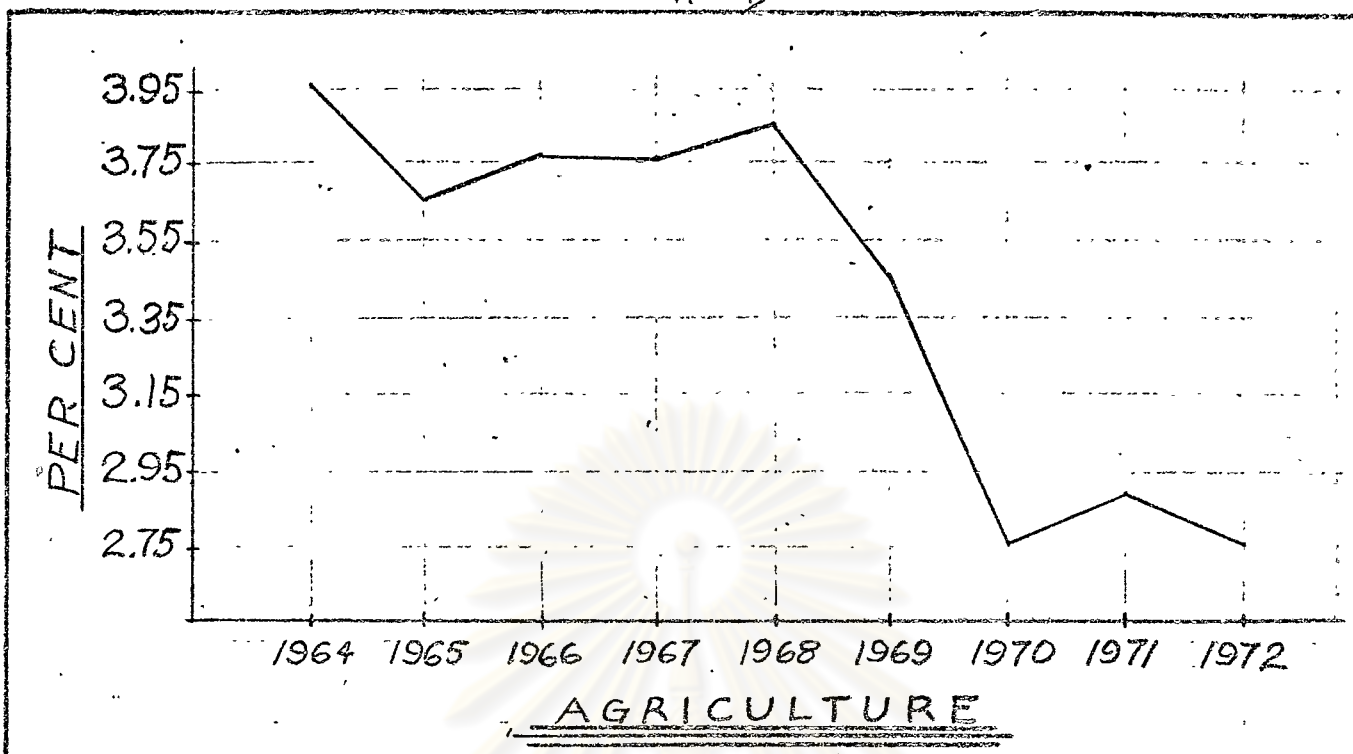
14.00
13.00
12.00
11.00
10.00
9.00
8.00
7.00
6.00

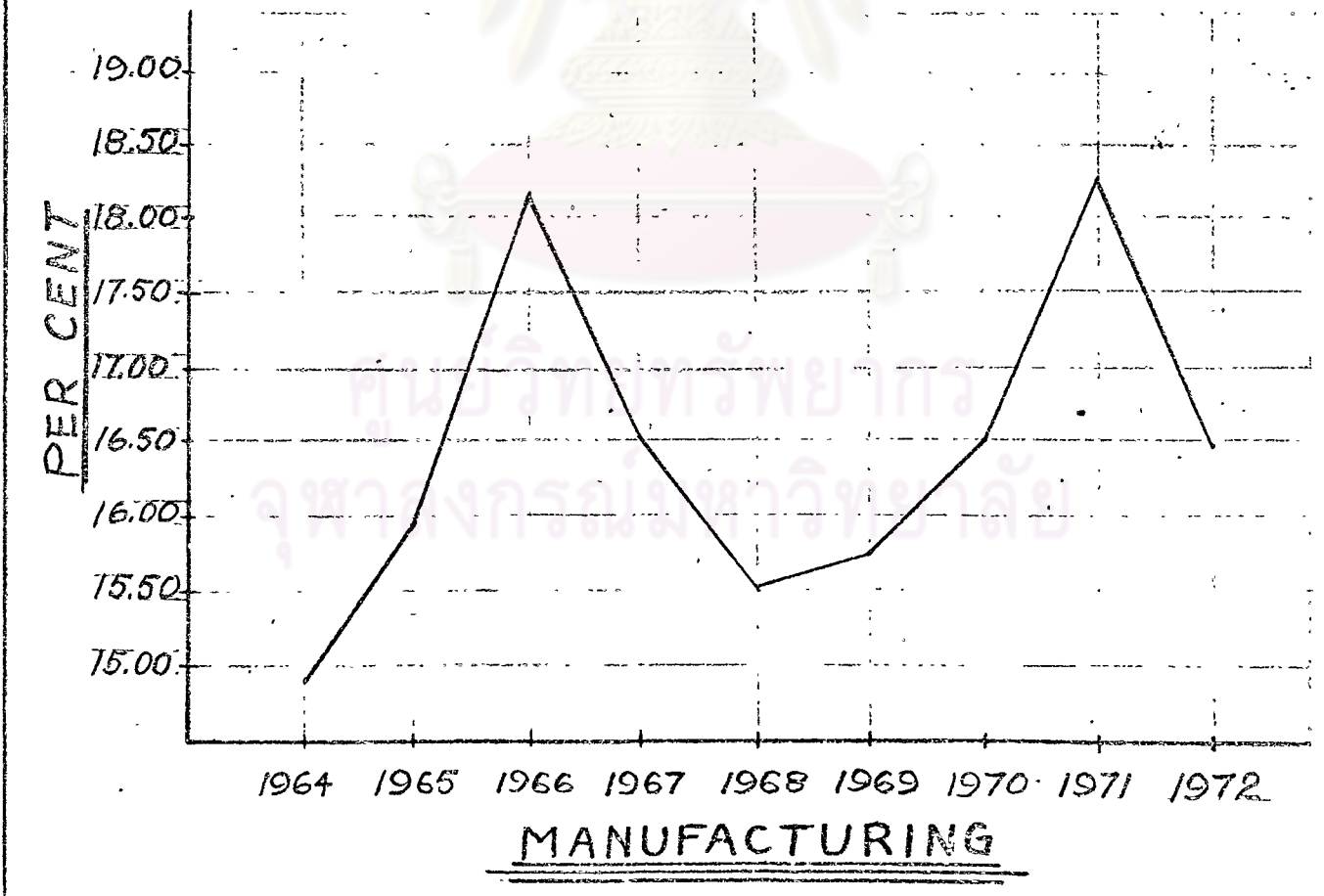
1964 1965 1966 1967 1968 1969 1970 1971 1972

EXPORTS

NO IV

NO V

เนื่องจากบทบาทของธนาคารพาณิชย์ในการปล่อยเครดิตแก่ภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ นั้นเป็นที่กล่าวขานและนำมาวิพากษ์วิจารณ์กันมากกว่ายังไม่ได้ส่งเสริมภาคเศรษฐกิจที่จำเป็นแก่การพัฒนาประเทศเท่าที่ควร โดยเฉพาะได้มีการยกเรื่องสินเชื่อเพื่อการเกษตรมาถกเถียงกันอย่างกว้างขวาง ทั้งบุคคลภายนอกที่มุ่งโจมตีธนาคารพาณิชย์โดยหวังจะให้ธนาคารพาณิชย์หันเหจุดสนใจมายังด้านเกษตรกรรมเท่าที่ควร และทางบ้านของธนาคารพาณิชย์เองก็มีบุคคลในวงการหลายท่านด้วยกันที่พยายามชี้แจงเหตุผลที่ไม่สามารถทุ่มเทไปยังภาคเกษตรได้มากนัก อย่างไรก็ตามก็ยังมีข้อกังขาที่ยังหาคำตอบไม่ได้ แม้ว่าจะยังมีข้อเรียกร้องจากวงกว้างภายนอก และมีการรับฟังจากธนาคารพาณิชย์เองก็ตาม ใครที่จะนำตัวเลขที่แสดงอัตราส่วนการให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์ต่อปริมาณพืชผลทางเกษตรกรรมทั้งหมด กับทั้งได้คิดเทียบเป็นเปอร์เซ็นต์ว่าธนาคารพาณิชย์ได้มีส่วนร่วมด้วยกับภาคเศรษฐกิจนี้มากน้อยเพียงใด

ตารางที่ 33

แสดงอัตราส่วนการให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์ต่อปริมาณพืชผลทางเกษตรกรรมทั้งหมด

ปี	ปริมาณเงินให้กู้ (ล้านบาท)	ผลผลิตกรรม (ล้านบาท)	คิดเป็นเปอร์เซ็นต์
2508	324.8	29,382.9	1,105 %
2509	401.0	37,005.9	1,084 %
2510	473.1	34,641.0	1,366 %
2511	565.2	36,616.0	1,544 %
2512	615.0	40,752.0	1,509 %
2513	595.6	38,800.0	1,535 %
2514	688.6	41,298	1,667 %

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

ถ้าจะวิเคราะห์จากรายการแสดงผลเปอร์เซ็นต์เงินใหญ่ของธนาคารพาณิชย์แยกตามวัตถุประสงค์ต่าง ๆ และจากรายการสินเชื่อเพื่อการเกษตรโดยเฉพาะจะเป็นเครื่องแสดงให้เห็นได้อย่างเด่นชัดที่เห็นว่า กิจกรรมทางด้านการเกษตรนั้นธนาคารพาณิชย์ให้ความสนใจน้อยมากจนแทบจะเรียกได้ว่าไม่ค่อยมีส่วนช่วยเหลือและให้ความสนับสนุนเท่าที่ควร หรือแม้แต่บทบาททางด้านการส่งสินค้าออกก็มีเพียง 6.24% ของปริมาณเงินใหญ่ทั้งหมด สำหรับทางด้านการอุตสาหกรรมแม้จะมี 16.45 % ก็จริง แต่ก็ยังน้อยกว่าการใหญ่เพื่อวัตถุประสงค์ทางการค้าส่งและค้าปลีก ซึ่งถ้ามองในแง่การเพิ่มผลผลิตของชาติแล้ว การค้าส่งและค้าปลีกอาจไม่เพิ่มผลผลิตเท่าที่ควร ในทางตรงกันข้ามบางครั้งอาจเท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้พ่อค้าคนกลางได้ทำการกักตุนสินค้า หาผลประโยชน์จากการเก็งกำไรเพิ่มราคาสินค้าเพื่อประชาชนต้องการมากขึ้นก็ได้ ซึ่งถ้ามีส่วนเกิดลักษณะเช่นนี้แล้วย่อมจะเป็นผลเสียแก่เศรษฐกิจส่วนรวมและก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนโดยทั่วไปได้ จริงอยู่แม้ว่าธนาคารพาณิชย์จะไม่ได้มีวัตถุประสงค์โดยตรงที่จะสนับสนุนพ่อค้าคนกลางเหล่านั้นให้ประกอบธุรกิจในการเอาเปรียบประชาชน แต่ธนาคารพาณิชย์ก็ต้องการความมั่นใจแต่เพียงเฉพาะให้ได้รับชำระเงินคืนภายในกำหนด พร้อมผลประโยชน์ที่ควรได้เท่านั้น นอกจากนี้แม้แต่การใหญ่เพื่อการสาธารณะก็ยังมีปริมาณน้อยมากเมื่อเทียบกับปริมาณเงินใหญ่มียมทั้งหมด ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะมีผลประโยชน์โดยตรงต่อเศรษฐกิจของประเทศและการพัฒนาโดยส่วนรวม

นอกจากความไม่สมดุลทางด้านภาคเศรษฐกิจที่ได้รับเกร็ดจากธนาคารพาณิชย์แล้ว ยังเกิดความเหลื่อมล้ำจากด้านการเคลื่อนไหวของปริมาณเงินในท้องถิ่นต่างๆ อีกด้วย กล่าวคือ เท่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้ ธนาคารพาณิชย์มีสาขาอยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ ทั่วประเทศก็จริง แต่การถกกลับกลายเป็นว่า สาขาที่ไปเปิดดำเนินการตามท้องถิ่นในชนบทนั้น เป็นหน่วยที่ไประดมเงินออกมาจากประชาชนในท้องถิ่นต่าง ๆ เข้ามารวมกันไว้ แต่เมื่อถึงคราวที่จะกระจายทุนนั้นกลับคืนไปเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจหรือสนองความต้องการของประชาชนหรือสภาพแวดล้อมแล้ว กลับมาตกหนักอยู่ในเขตนครหลวง จึงจะเห็นได้จากปริมาณเงินฝากและปริมาณเงินใหญ่มียมแยกตามภาคต่าง ๆ ของประเทศ เช่น ใน

ปี 2515 ยอดเงินฝากออมทรัพย์และฝากประจำในเซตกรุงเทพมหานครมีปริมาณ 48.32 และ 67.68 % ตามลำดับ ซึ่งก็หมายความว่า อีก 51.68 และ 32.32% เป็นยอดเงินที่ได้มาจากเงินฝากออมทรัพย์และฝากประจำจากต่างจังหวัด แต่เมื่อมาดูทางด้านเงินให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์ในปีเดียวกันนั้นจะเห็นว่าปริมาณ 81.94% จะอยู่ในกรุงเทพมหานคร ส่วนต่างจังหวัดจะไปได้เพียง 18.06% จากตัวเลขเหล่านี้ก็เห็นได้ชัดว่ามีการเคลื่อนย้ายเงินออมจากต่างจังหวัดเข้ามาระบายนในกรุงเทพฯ โดยที่ผลผลิตหรือบริการต่าง ๆ ก็เกิดแก่คนเมืองหลวงเท่านั้น ซึ่งโดยความเป็นจริงแล้วเงินที่ออกมาจากชนบทก็ควรกลับเข้าไปพัฒนาชนบทนั้น หรือได้มีโอกาสสนองความต้องการของประชาชนในชนบทอย่างเต็มที่ ทั้งนี้เพราะไม่เช่นนั้นแล้วอุปสงค์ในเงินสำหรับลงทุนของชนบทจะต้องได้รับการสนองโดยการเงินที่ไม่มีระบบ Unorganized Money market ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การกู้ยืมในอัตราดอกเบี้ยที่สูงมาก การเล่นแชร์ การจำนำ จำนอง ขายฝาก ซึ่งถ้าเงินลงทุนในการดำเนินอาชีพเกษตรกรรมของประชาชนมาจากแหล่งเงินทุนลักษณะดังกล่าวนี้เป็นส่วนมากแล้ว ปัญหาและความยุ่งยากทั้งหลายจะเกิดติดตามอย่างมากมาย จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่ธนาคารพาณิชย์ซึ่งเป็นสถาบันการเงินที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ สมควรที่จะต้องมีบทบาทต่อภาคเศรษฐกิจที่จำเป็นในการพัฒนาประเทศโดยตรงมากขึ้น ซึ่งแม้จะปล่อยให้ทำเองโดยความเต็มใจไม่ได้ ก็ควรมีมาตรการใดขึ้นกำหนดขอบเขตให้ต้องปฏิบัติตามมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้

ศูนย์วิจัยทรัพย์สิน
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย